

USPJEH CRNOGORSKOG TIMA NA TAKMIČENJU EUROSKILLS 2025

DVIJE MEDALJE IZVRSNOSTI

• Za pokazani visok nivo kvaliteta priznanje su osvojili studenti Ekonomskog fakulteta Univerziteta Crne Gore Ana Slavić i Dino Kožar. Njihov mentor je prof. dr Boban Melović

Strana 8

NEVENA LJUJIĆ, DOBITNICA
PRIZNANJA „NAJBOLJI
NASTAVNIK REGIONA“

NAGRADA ZA LJUBAV
PREMA MATEMATICI I
UČENICIMA

Strana 9

INTERVJU: DR SNEŽANA
VUKSANOVIĆ, BOTANIČARKA

NIŠTA NE MOŽE
ZAMIJENITI PRIRODU I
NJENU FASCINANTNU
LJEPOTU

Strane 2 i 3

POTPISAN SPORAZUM SA BUGARSKOM O NAUČNO-TEHNOLOŠKOJ SARADNJI

RAZMJENA NAUČNIKA I USAVRŠVANJE ISTRAŽIVAČA

• Sporazum su potpisali premijeri Crne Gore Milojko Spajić i Bugarske Rosen Željazkov, čime je stvoren osnov za dodatno jačanje veza između naučnoistraživačkih zajednica dviju zemalja

Strana 15

NA EVROPSKOM TAKMIČENJU
IZ ROBOTIKE

CRNOGORSKI
STUDENTI OSVOJILI
TREĆE MJESTO

Strana 13

INTERVJU: DR SNEŽANA VUKSANOVIĆ, BOTANIČARKA

NIŠTA NE MOŽE ZAMIJENITI PRIRODU I NJENU FASCINANTNU LJEPOTU

• Otkriti novi biljni rod za nauku u Evropi je svojevrsna senzacija. Takav ekskluzivitet je rezervisan za tropske oblasti Azije, Afrike i Južne Amerike. Zapravo, tamo gdje ljudi još uvijek nisu kročili

Povodom otkrića biljke *Petrolanium crnojevicii*, razgovarali smo sa botaničarkom dr Snežanom Vuksanović, članicom tima koji stoji iza ove prvorazredne naučne senzacije.

Šta Vas je privuklo biologiji kao nauci? Zašto ste odlučili da baš njoj posvetite svoj profesionalni angažman?

Zapravo je biologija mene pronašla. Moje obrazovanje, a i ljubav, bili su usmjereni na jednu drugu prirodnu nauku – hemiju. Interesovanje za hemiju je bilo valjda i u mojim genima, jer su roditelji obrazovanjem i zanimanjima bili vezani za ovu nauku. Tako sam u Gimnaziji „Slobodan Škerović“, poslije dvije godine tadašnjeg usmjerenog obrazovanja, izabrala hemiju i maturirala kao pomoćni istraživač u hemiji. Sticaj životnih okolnosti me je doveo do biologije, koju sam upisala sa prvom generacijom studenata na odsjeku Prirodno-matematičkog fakulteta u Podgorici. Ali, otkad znam za sebe voljela sam prirodu, životinje i biljke. Živjela sam u kući, u prigradskom naselju Murtovina. Kada sam bila dijete, Murtovina je bila slabo naseljena, oko rijetkih kuća prostirale su se livade, a iza svih tih livada je tekao Savin potok. Igrala sam se sa vršnjacima na livadama po vascijeli dan, od zore do mraka. Igru smo prekidali nevoljno, samo kada bi nas zvali da ručamo. Već tada sam se bezrazložno radovala prvim proljetnjim cvjetovima bijelih rada i ljubičica, trčala za leptirima i posmatrala žabe kako skaču u potok, krijući se od nas kad bismo nahrupili na potok. Po okolnom žbunju bismo tražili kornjače, a posebno smo sa oduševljenjem skupljali i nosili u dvorišta male kornjače, pa su one postajale kućni ljubimci, sve dok ne porastu i odu svojim putem. Ježeve i njihove mladunce smo hranili tako što bi uveče tanjiriće od saksija napunili ostacima voća, naša sreća je bila neopisiva

kada bismo sjutra dan otkrili da je sve pojedeno. Oko nas su na livadama pasle krave, ovce i koze, pa nam domaće životinje nijesu bile nepoznate, gotovo da nije bilo domaćinstva koje nije držalo kokoške. Imala sam mačka Rista koji je bio pravi kabadahija, kada su miševi, ali i drugi mačori bili u pitanju, ali i najmaznija mačka kada je on želio da se mazi. Moje djetinjstvo je bilo obilježeno prirodom i seoskim načinom života, to su najdraže uspomene iz tog doba. Ljubav prema biljkama i životinjama je instinktivna, dio moje prirode i moja duhovna vertikalna. Nikada se nijesam bojala, osjetila strah ili nelagodu u prirodi, osim kada grmi i sijeva. Volim sav život kojim vrvi priroda, pa čak i one životinje koje su omražene, kao što su zmije ili insekti. Tako da sam ja oduvijek znala da ću se baviti nekim prirodničkim poslom, ali nijesam znala kojim.

Zajedno sa kolegicom Snežanom Dragičević stojite iza vanrednog naučnog otkrića – endemske biljke *Petrolanium crnojevicii*. Kako ste došli do ovakvog uspjeha?

Otkriće nepoznate biljke, kao i bilo koje drugo otkriće, je

sreća, ali ne i slučajnost. Biljku je na terenu zapazila moja drugarica i kolegica Snežana Dragičević, koja je toga dana pratila speleološku ekipu iz Slovenije. Bio je to jedan od bilateralnih projekata Prirodničakog muzeja. Sneža je sjela da odmori preko puta stijene u čijoj je pukotini obilno cvjetala neka polugrmasta biljka. Ustala je i fotografisala biljku. Odmah mi je prosljedila fotografiju uz pitanje „Koja je ovo?“ Moj odgovor je bio jednostavan, „ne znam“. Prvi put vidim biljku i kroz glavu provlačim slike biljaka koje poznajem iz prirode, ali nije bilo poklapanja. Pomislim u tom trenutku, pa dobro, možda je ovo nešto uobičajeno, samo ti to do sada nisi vidjela. Ipak, crnogorska flora broji preko 3.500 taksona (vrsta i podvrsta). Ali, javilo se uzbuđenje koji mi nije davalo mira, pa sam odmah počela da pretražujem sve dostupne flore. Po izgledu cvijeta sam znala da je u pitanju dvousnatica iz velike porodice Lamiaceae ili porodice nana, mint family kako kažu Britanci. Pretresla sam sve rodove i vrste iz te porodice, ali biljka sa slike, iz sela Štitari, nigdje se nije mogla

uklopiti. Tada su dvije Sneže naslućivale da imaju novu vrstu, ali nijesmo očekivale da to bude čak novi rod za nauku. Podijelile smo naša saznanja sa kolegom Boštjanom Surinom iz Prirodoslovnog muzeja u Rijeci i tako je ispisana istorija biljke koja je dobila ime i prezime *Petrolanium crnojevicii*! I kao što sam rekla na početku, ne vjerujem u slučajnosti, ali vjerujem u sreću. A sreća se mora zaslužiti, posvećenošću, strpljenjem i ljubavlju.

S kakvim ste se izazovima suočavali prilikom istraživanja? Ispričajte nam neku anegdotu „sa terena“.

Biljku je Sneža otkrila 2019. godine, a onda je nastupila godina pandemije koronavirusa, koja nas je prilično udaljila od mogućnosti molekularnih istraživanja biljke, jer su laboratorije bile nedostupne. Ali, mi nijesmo gubile vrijeme i stalno smo bile na terenu, obilazeći biljku, brojeći jedinke, određujući granice rasprostranjenja, očitavajući mikroklimatske podatke sakupljane sa uređaja koji su bili postavljeni na više lokacija. Sljedeći izazov je bio pronaći saradnike koji imaju sa čim da uporede DNK

naše tada zagonetne biljke, potrebno je bilo iz sjemena „podići“ biljku u vještačkim uslovima i izbrojiti hromosome, skenirati sjeme elektronskim mikroskopom... Imali smo sreću da su kolege iz Kine napravile detaljno filogenetsko stablo porodice nana, da su se odazvali i bili oduševljeni našim otkrićem. Naravno, sve kolegice i kolege koje su doprinijele odgonetanju enigmatske biljke su koautori rada, koji je objavljen u prestižnom botaničkom časopisu *Taxon*. Pošto se radi o krševitom terenu, bile smo oprezne zbog poskoka, zmije otrovnice kojom ovaj kraj vrvi. Jednom prilikom, dok smo se penjale ka stijenama sa *Petrolaniumom*, čule smo šuškanje u žbunjak. Ja sam bila prva i malo sam sačekala da vidim hoće li se što pojaviti na postopici kojom smo se kretale. Sve je utihnulo i ja sam prošla, Sneža je krenula za mnom i samo sam čula glasan uzvik, okrenem se i u strahu pitam što je bilo. „Poskok mi je upravo prešao preko cipele i šmugnuo!“ Srećom, nije ga nagazila.

Kako je tekla saradnja sa lokalnim stanovništvom, a kako sa nadležnim ustanovama i stručnom javnošću?

Ne znam ko se više obrađivao ovoj biljci, da li stručna ili laička javnost. Imali smo i imamo sjajnu saradnju sa lokalcima. Doduše, izuzev Slavka Vujovića, koji nažalost više nije među nama, u Štitarima, Đinovićima, Bokovu, Kosijerima gotovo i da nema stalnih stanovnika. Uglavnom, ljudi sa Cetinja, Podgorice i primorja dolaze vikendom i praznicima na dedovinu. Ali su upravo oni zalag za čuvanje biljke. Od svih kojih su sa nama obilazili teren, organizovali prezentaciju u Kosijerima, obilazak Soko grada iz Orašana, druženje u Bokovu i Đinovićima, pominjem ovdje Nikolu Borozana i Nikolu Latkovića. Zajedno sa lokalnim stanovništvom Sneža Dragičević je uspješno odbranila lokalitet Milošev krš

Vuksanović i Dragičević sa novootkrivenom biljkom

od koncesije na kamenolom i asfaltnu bazu. Otkriće biljke je dalo „vjetar u leđa“ borbi sa koncesionarima. Naravno, samo odustajanje od kamenoloma i neprihvatanje elaborata o procjeni uticaja govori da su nadležne institucije i država i te kako svjesne važnosti otkrića i značaja Petrolamium crnojevicii u kulturnoj baštini Crne Gore. Ona koja nas je primila u kabinet i dala nam podršku u svakom smislu je upravo ministarka vašeg resora – prosvjete, nauke i inovacija, Anđela Jakšić-Stojanović. Interesovanje za pronalazak pokazao je i ministar ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera Damjan Čulafić. Kolege iz struke su i prije izlaska rada bile upoznate sa otkrićem, ali je nekako sve dobilo na punoći i vrijednosti kada smo obznanili Petrolamium crnojevicii na pres konferenciji. Od tada pa do danas ne jenjava interesovanje za petrolamijum, a dokaz tome je i ovaj intervju za Prosvjetni rad.

Zbog čega smatrate vaše otkriće važnim?

Otkriti novi biljni rod za nauku u Evropi je svojevrsna senzacija. Takav ekskluzivitet je rezervisan za tropske oblasti Azije, Afrike i Južne Amerike. Zapravo, tamo gdje ljudi još

uvijek nisu kročili. Flora Crne Gore je proučavana od druge polovine XVIII vijeka i smatra se dobro istraženom. Otkrivanju se nove biljke za floru Crne Gore, ali ovakvu „poslasticu“ niko nije očekivao. Znači, ipak nije svaki kutak Crne Gore proučen, a posebno njesu floristički istraživana područja sjevera Crne Gore koja su dugo bila pod turskom okupacijom. Kada to kažem mislim da ih njesu stranci istraživali. A na tim područjima (okolina Bijelog Polja i Pljevalja, na primjer) otkrivamo nove vrste za floru Crne Gore. Stara Crna Gora se smatrala izučenom, ali evo iskrsnuo je Petrolamium crnojevicii, upravo iz njenog srca. Što nam to govori? Da ništa nije završeno i zatvorena priča, da je rad na terenu presudan za ovakva otkrića, da su laboratorije važne, ali ništa ne može zamijeniti prirodu i njenu fascinantnu ljepotu i jednostavnost. Petrolamijum je važan jer je još jedan lokalni endem koji svjedoči o burnoj i složenoj geološkoj i klimatskoj prošlosti ovih prostora. Činjenica da su najbliži srodnici na Himalajima govori nam o drevnim migratornim putevima biljaka. Možda će petrolamijum biti ljekovita biljka budućnosti, to

ćemo tek saznati.

Kako pomiriti potrebu za očuvanjem ove biljke sa težnjom da se ona na licu mjesta prikaže javnosti, u svom prirodnom okruženju?

Lako je pomiriti ove dvije težnje, kada napravimo dobar plan upravljanja i imamo kompetentnog upravljača. Opet, sa druge strane, te stijene i krši su prilično negostoljubivi, pa nije lako prići petrolamijumu. Zato je vjerovatno tako dugo biljka bila neotkrivena. Ono što nas tješi jeste činjenica da lokalno stanovništvo voli ovu biljku, razumije njen značaj i važnost i spremno je da je štiti. Mislim da kao autori petrolamijuma njesmo mogli da poželimo bolje lokalno stanovništvo. Naravno, biće izrađena studija zaštite i određene granice i zone zaštite područja na kojem raste biljka. Ujedno, to će biti i prilika da domaćinstva iz Lješanske i Riječke nahije razviju etno ponudu za botaničare, posmatrače biljaka. Iako ovo možda zvuči pretenciozno, takve grupe već uveliko posjećuju Crnu Goru, željne da upoznaju i fotografišu njenu floru. Naravno da takav profil turista želi da proba domaću hranu i piće i da prespava u kamenim kućama, karakterističnim za „ljuti crnogorski

PISANJE UDŽBENIKA JE ZNAČAJNO ISKUSTVO

Autorka ste Zavoda za udžbenike, tačnije udžbenika „Priroda 4“, za učenike 4. razreda osnovne škole. Recite nam nešto o tom iskustvu.

Čast mi je i privilegija biti autor udžbenika iz prirode i biologije. Proces pisanja udžbenika je stresan i naporan, novo i značajno iskustvo. Puno sam naučila od urednica sa kojima sam sarađivala, Sneže Martinović, koja nažalost više nije među nama i Maje Malbaški, kao i od koautorke, učiteljice Vesne Kipa. Nije lako neke „teške teme“ iz biologije prilagoditi uzrastu, pisati jasno, činjenično i pitko, navesti učenike na razmišljanje, a ne samo na reprodukovanje gradiva. Ono što je meni bilo iznenađenje jeste činjenica da autori udžbenika imaju postavljene ciljeve tj. ishode za svaku temu i da nema odstupanja. Čini mi se da se autori često prozivaju zbog težine i količine gradiva koje treba savladati, a da ni učenici ni njihovi roditelji zapravo njesu svjesni da to ne zavisi od autora. Tako da je pisanje udžbenika sizifovski posao, a opet, kada sam vidjela krajnji proizvod u vidu udžbeničkog kompleta, bila sam srećna i ponosna.

krš“. U tim kućama ne treba da bude moderan namještaj, već onakav kakav su koristili preci, takva treba da bude i posteljina, ukrasi, kao i dvorišta sa krevetima od vinove loze, uz tradicionalne bašte, otete od krša.

Osim navedenoga, stručna ste savjetnica u Prirodnačkom muzeju. Uporedite nam ovu vrstu angažmana sa onom terenskom.

Posao muzejske savjetnice podrazumijeva, osim bavljenja naučno istraživačkim radom, još jednu nauku – muzeologiju. Zapravo, ti su poslovi neodvojivi u Muzeju, jer svaka zbirka mora da se prezentuje i prikaže javnosti. Tada do izražaja dolazi kreativnost i sposobnost da širokoj javnosti prikažem zbirku cvjetnica, ili možda i neku drugu grupu organizama koja je uslovno vezana za biljke, kao što su, na primjer, insekti-oprašivači. Iz prirode dolazi toliko pitanja koja traže odgovore, tako da ja imam neiscrpan izvor tema za izložbene postavke. Vodič sam kroz izložbe i predavač na radionicama. Ono što takođe radim u Muzeju, nakon terena, jeste sređivanje prikupljenog materijala, u čemu mi pomažu muzejski tehničari, a potom i njegovo dokumentovanje, u čemu imam svesrdnu pomoć naše dokumentaristkinje. Kao naučnica moram dobro vladati „ključevima“ za biljke, kojima dešifrujem nepoznate biljne vrste. Poslije višedecenijskog rada na terenu, veliki broj biljaka odmah mogu prepoznati, a ako ne znam koja je tačno vrsta, onda mogu pogoditi rod ili barem familiju. Ako naiđem na nešto zanimljivo, u smislu da je riječ o novoj vrsti za floru Crne Gore ili neki novi podatak

o rasprostranjenju rijetke ili ugrožene biljke, pišem naučne radove o tome.

Koliko su danas mladi zainteresovani za biologiju, ekologiju i srodne oblasti, i na koji se način mogu dodatno zainteresovati?

Mladi su proizvod društvene stvarnosti u kojoj žive. Mislim da su u procjepu između etablirane potrebe za sticanjem i materijalnim, i onoga intuitivnog i lucidnog, što svi nosimo u sebi. Moja generacija je živjela u drugačijem društvenom okviru, možda idealističkom, ali znao se red. To danas fali mladim ljudima; međutim, imaju druge mogućnosti koje mi njesmo imali. Zahvaljujući internetu brzo i relativno lako se može doći do informacija, povezati sa naučnicima iz cijelog svijeta, biti dio velikih međunarodnih projekata. Mladi ljudi iz Crne Gore na polju biologije postižu vrhunske rezultate koji ih svrstavaju u evropski i svjetski vrh. Nemamo mnogo takvih dijamanta, ali nemaju ni mnogo veće zemlje od naše. Generalno, mladi se uključuju u zaštitu prirode kroz civilni sektor, ali i kroz institucije koje se bave prirodom i ekologijom. S jedne strane to interesovanje se reflektuje kroz građanski aktivizam, a sa druge kroz struku. Mislim da su važna oba aspekta kroz koje se razumiju prirodni procesi, a jedino se tako i može zaštititi priroda. Sve ono što čeka mlade u budućnosti treba da bude razlog da počnu da brinu u kakvom će prirodnom okruženju živjeti. Zato je potrebno da svi relevantni stručnjaci i aktivisti budu stalno prisutni u javnosti, pa i kada se čini da su „dosadili“.

N. N.

UTICAJ MIGRACIJA STANOVNIŠTVA U CRNOJ GORI NA OBRAZOVNI SISTEM

MANJE ĐAKA NA SJEVERU, PREOPTEREĆENE ŠKOLE NA JUGU

- Smanjenje broja djece u sjevernim opštinama rezultira praznim školskim klupama, spajanjem odjeljenja, a u ekstremnim slučajevima i zatvaranjem područnih odjeljenja i manjih škola
- U centralnim i južnim djelovima, posebno u Podgorici i na primorju, priliv stanovništva dovodi do preopterećenosti postojećih školskih objekata. Odjeljenja su prevelika, škole rade u više smjena, često nedostaju adekvatne sportske sale i drugi prateći objekti

Tokom posljednje decenije Crna Gora se suočava sa značajnim demografskim promjenama koje su primarno uzrokovane intenzivnim migracijama stanovništva. Ove promjene ne donose samo ekonomske posljedice već veoma utiču i na obrazovni sistem zemlje. Dok sjeverni region bilježi dramatičan odliv đaka, centralni i primorski djelovi suočavaju sa preopterećenošću postojećih obrazovnih kapaciteta.

Demografski podaci Monstata za posljednjih 10 godina pokazuju negativan migracioni saldo na sjeveru Crne Gore. Ovaj region zabilježio je odliv 20.161 stanovnika, dok se doselilo samo 8.655, što je rezultiralo gubitkom od 11.506 stanovnika.

Najviše stanovnika u posljednjih 10 godina odselilo se iz Bijelog Polja – 5.575 stanovnik, uz doseljavanje 1.751 pa je broj stanovnika smanjen za 3.824.

U istom periodu Pljevalja je napustilo 2.578 stanovnika, doseljenika je 777, što je rezultiralo manjkom 1.801 stanovnika. Rožaje je napustilo 2.096, a doselilo se 717, pa je u minusu za 1.379 stanovnika. Negativan saldo bilježi i Nikšić sa manjkom 2.896 stanovnika (odselilo 6.009 a doselilo 3.113).

S druge strane, središnji region bilježi porast broja stanovnika doselilo 26.994 stanovnika, a odselilo 21.027 što znači neto povećanje od 5.967 stanovnika. Podgorica je najprivlačniji grad sa 9.519 stanovnika više (doseljeno 19.212, odseljeno 6.693).

Primorski region takođe pokazuje pozitivan trend. Doseljeno je 17.750, a odseljeno 12.511 stanovnika, što znači da je broj stanovnika povećan za 5.239.

Bar je u posljednjih 10 godina dobio 5.015 stanovnika, napustilo ga je 3.444, pa je broj novih žitelja 1.571.

Promjene u broju stanovnika u regionima i po gradovima

odrazile su se i na broj učenika u školama.

Tako je, prema podacima sa sajta skolskostatistika.edu.me, u osnovnim školama na sjeveru broj učenika opao sa 18.506 u školskoj 2016/2017. na 14.770 u 2024/2025. godini. Sličan trend se primjećuje i kod srednjoškolaca čiji se broj u ovom regionu smanjio sa 7.592 na 6.319 u istom periodu.

Najveći gubitak bilježe opštine Bijelo Polje gdje je 2016/2017. bilo 5.083 osnovaca, a protekle godine 4.062 đaka, Pljevlja (2.463 učenika 2016/2017, a protekle 1.763) i Rožaje (3.258 đaka 2016/2017, a 2.743 2024/2025).

Gledano po opštinama najveći odliv srednjoškolaca imaju Pljevlja gdje je 2016/2017. bilo 1.199, a 2025/2025. godine 862 učenika i Bijelo Polje (1.924 2016/2017. godine, a 1.679) protekle. U Beranama je broj srednjoškola pao sa 1.784 2016/2017, na 1.559 2025/2025. a u Nikšiću sa 3.301 2016/2017

na 3.010 2024/2025 godine.

Najveće povećanje broja osnovaca bilježe Tivat sa 1.585 2016/2017. na 2.053 2024/2025, Budva 2.611 2016/2017. na 3.775 2024/2025. U Baru je 2016/2017 bilo 4.762 osnovca a 2024/2025. 5.461.

Broj srednjoškolaca najviše je povećan u Budvi (726 2016/2017, a 955 2024/2025.).

PRAZNE ŠKOLSKKE KLUPE

Smanjenje broja djece u sjevernim opštinama rezultira praznim školskim klupama, spajanjem odjeljenja, a u ekstremnim slučajevima i zatvaranjem područnih odjeljenja i manjih škola.

Prema riječima direktora OŠ „Dušan Bojović“ u Župi Nikšićkoj Ivana Zečevića, broj djece koja pohađaju ovu obrazovno-vaspitnu ustanovu, opao je sa oko 400 na 260 učenika.

Direktor OŠ Aleksa Bećo Đilas u Mojkovcu Dejan Rubežić navodi da je u toj

obrazovno-vaspitnoj ustanovi 20 do 30 učenika manje na godišnjem nivou.

Iz OŠ „Jovan Gnjatović“ u Vračevini takođe ističu da je broj učenika u konstantnom padu posljednjih 10 godina. Poslije duže vremena škola ove godine nije upisala nijednog prvaka.

Broj učenika iz godine u godinu manji je i u OŠ „Mihailo Žugić“ u Odžacima kod Pljevalja.

Prema riječima direktorice Bojane Grujić, od školske 2012/2013. godine do danas broj učenika u Gimnaziji „Tanasije Pejatović“ u Pljevljima opao je za dvije trećine.

Naši sagovornici iz ovih škola navode da su glavni razlozi iseljavanja iz sjevernog regiona, potraga za zaposlenjem i boljim životnim uslovima, kao i želja roditelja da izbjegnu situaciju da im djeca ne budu jedina u odjeljenju ili da ne pohađaju nastavu u kombinovanom odjeljenju.

MANJE ODJELJENJA

Smanjenjem broja učenika smanjuje se i broj odjeljenja, a često i potreba za nastavnicima. Oni ostaju bez norme, pa su prinuđeni da rade u više škola, a u najgorem slučaju ostaju bez posla. Tako je na primjer, ove godine u OŠ „Jovan Gnjatović“ zbog toga što nema učenika u prvom razredu jedna učiteljica ostala neraspoređena.

„Nemamo ni približno učenika za formiranje odjeljenja po važećim normativima, pa sastavljamo kombinovana odjeljenja, za šta nam treba saglasnost Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija. Samim tim i norma nastavnicima nije sigurna“, kaže direktorica OŠ „Mihailo Žugić“ Čedomirka Vujanović.

Zbog nesigurnosti radnog mjesta, ali i potrebe za boljim životnim uslovima dio nastavnika traži posao u urbanim centrima, što dovodi do nedostatka nastavnog kadra za određene predmete tj. do nestručno zastupljene nastave, posebno iz matematike, fizike, hemije.

NEOPHODNE SISTEMSKE PROMJENE

Naši sagovornici ukazuju da država mora ozbiljnije da se posveti ovom problemu, iako je to trebalo uraditi ranije. Neophodno je investirati u sjeverni region, otvoriti fabrike, te obezbijediti značajne subvencije za poljoprivrednike kako bi se održalo stanovništvo na selu.

„Treba kontinuirano stvarati bolje uslove u školama, kao i za život ljudi (zaposlenje, sigurnost, ravnopravnost, bolje

mogućnosti...), obezbijediti dugoročne podsticajne mjere za ostanak stanovništva na sjeveru, posebno na selima, te podsticajne mjere za mlade roditelje da imaju više djece“, smatra Vujanović.

Sličnog je stava i direktorica Bojana Grujić, koja dodaje:

„Riješenim stambenim pitanjem, boljim kvalitetom života i solidnim platama omogućava se mladima da se vrate u Pljevlja nakon školovanja, a drugima da se ne odseljavaju.“

PREOPTEREĆENI KAPACITETI

Drugačije su posljedice u centralnim i južnim djelovima, posebno u Podgorici i na primorju. Kontinuirani priliv stanovništva dovodi do preopterećenosti postojećih školskih objekata. Odjeljenja su prevelika, škole rade u više smjena, često nedostaju adekvatne sportske sale i drugi prateći objekti.

Povećan je pritisak na nastavnike zato što veliki broj učenika u odjeljenju otežava individualni rad sa njima.

„U proteklih deset godina bilježimo kontinuirani porast broja učenika. Dok je nekada bilo moguće organizovati nastavu u dvije ili tri smjene, danas smo primorani da radimo čak u pet smjena. Taj rast nije posljedica prirodnog priraštaja, već je dominantno uzrokovano unutrašnjim migracijama doseljavanjem porodica iz drugih opština, najčešće u potrazi za poslom, boljom infrastrukturom ili dostupnijim javnim uslugama. Škola je prvobitno bila projektovana za 850 učenika, a sada ih ima oko

1.600“, kaže direktor OŠ „Štampar Makarije“ u Podgorici Novica Garčević.

On dodaje da postoje i problemi u obezbjeđivanju pune stručne zastupljenosti predmeta kada nastavnik otvori bolovanje. Osim toga, česta je potreba za dodatnom pedagoško-psihološkom podrškom učenicima koji dolaze iz različitih socio-kulturnih sredina i iz drugih govornih područja, što zahtijeva dodatno angažovanje.

Prema riječima direktorice OŠ „Pavle Rovinski“ u Podgorici mr Nataše Popović, i ova škola zabilježila je značajan porast broja učenika u posljednjih deset godina, koji je posebno izražen u novije vrijeme.

SARADNJA SA LOKALNIM SAMOUPRAVAMA

Iz Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija ukazuju da saradnja sa lokalnim samoupravama igra značajnu ulogu u obrazovnom procesu.

„Ona se ogleda kroz ustupanje prava korišćenja i raspolaganja nepokretnostima, što omogućava efikasniju izgradnju i adaptaciju obrazovnih objekata. Takođe, Ministarstvo radi na obezbjeđivanju prevoza učenicima i nastavnicima i spremno je da ponovo otvori područne ustanove ukoliko postoji interesovanje, čak i za samo jednog učenika. Adaptacija tih prostora i njihovo opremanje je od ključne važnosti za stvaranje boljih uslova i obezbjeđivanje kvalitetnog obrazovanja i podrške za svu djecu“, navode iz ovog resora.

Škola takođe radi u pet smjena što iziskuje dobru organizaciju i posvećenost zaposlenih.

Iz OŠ „Meksiko“ u Baru takođe ukazuju na znatno povećanje broja učenika u posljednjih pet do deset godina. Prosječno se godišnje upisuje pet do 10 učenika više iz drugih djelova Crne Gore, ali i djece iz stranih zemalja (Rusija, Ukrajina, Turska...). Broj odjeljenja se takođe povećao, pa škola već treću godinu zaredom upisuje četiri do pet odjeljenja prvog razreda, umjesto ranija tri. Dodaju i da su migracije velikim dijelom uticale na opterećenost školskih kapaciteta, te će biti potrebno osposobiti i specijalizovane kabinete (fizike, hemije i biologije) u kojima će se u drugoj smjeni realizovati razredna nastava.

ODGOVOR NA IZAZOVE

Direktori škola su saglasni da intenzivne migracije zahtijevaju hitnu izgradnju novih i proširenje postojećih školskih objekata.

Direktor Novica Garčević smatra da je za adekvatan odgovor na pomenute izazove neophodna višestruka podrška, uključujući izgradnju novih obrazovnih objekata, školovanje nastavnog i stručnog kadra, kao i jačanje stručne pomoći učenicima.

„Podrška treba da bude sistemska zasnovana na predviđanju migracionih tokova i planskom reagovanju, a ne improvizovana“, navodi on, i dodaje da bi izuzetno korisno bilo uspostavljanje redovne komunikacije između lokalnih samouprava i relevantnih institucija koje prate migracione tokove, za pravovremeno predviđanje potreba i adekvatno planiranje kapaciteta i resursa.

Iz OŠ „Meksiko“ ukazuju da je školi potrebna podrška za nabavku tehničke opreme i školskog namještaja, te da sarađuju sa Ministarstvom prosvjete, nauke i inovacija, Zavodom za školstvo, Centrom za socijalni rad, Crvenim krstom, nevladinim organizacijama koje se bave problematikom uticaja unutrašnjih migracija na obrazovni sistem.

Iz OŠ „Pavle Rovinski“ ističu da imaju aktivnu i kontinuiranu saradnju sa Ministarstvom prosvjete, nauke i inovacija, kao i sa lokalnom samoupravom, Centrom za socijalni rad i drugim relevantnim akterima.

„Ova saradnja nam omogućava pravovremeno praćenje

migracionih tokova i njihovog uticaja na obrazovanje, kao i adekvatno planiranje i prilagođavanje nastavnog procesa“.

DEMOGRAFSKO I OBRAZOVNO PLANIRANJE

Očigledno je da demografske promjene predstavljaju veliki izazov za obrazovni sistem.

Ključni korak u rješavanju problema jeste demografsko i obrazovno planiranje. To zahtijeva izradu precizne projekcije unutrašnjih migracija na osnovu čega treba planirati razvoj školske mreže, izgradnju novih objekata i raspored nastavnog kadra.

Na pitanje da li postoje projekcije budućih migratornih tokova i koliko se uzimaju u obzir prilikom donošenja odluka o investicijama u obrazovnu strukturu, iz Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija ističu da je MONSTAT objavio dugoročne projekcije kretanja stanovništva za period od 2011. do 2060. godine. Ovi podaci služe kao polazna osnova za analizu i praćenje demografskih trendova po regijama i opštinama što je od suštinskog značaja za planiranje budućih potreba u različitim oblastima, uključujući i obrazovanje. Na osnovu ovih projekcija, moguće je preciznije odrediti gdje će se povećati ili smanjiti potreba za kapacitetima.

Iz ovog resora navode da je u okviru Strategije reforme obrazovanja za period 2025–2035, predviđeno koordinisano planiranje i značajno ulaganje u obrazovnu infrastrukturu. Ova strategija ima za cilj da se odgovori na specifične izazove sa kojima se suočavaju određene opštine i obrazovno-vaspitne ustanove, kao što su problemi vezani za smještaj i boravak djece, te organizaciju nastave.

„Jedan od ključnih ciljeva Strategije reforme obrazovanja je izgradnja novih škola, kao i proširivanje postojećih prostornih kapaciteta obrazovno-vaspitnih ustanova. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija aktivno radi na ovim projektima, s ciljem da se obezbijede adekvatni uslovi za obrazovanje“, ističu iz Ministarstva

Očigledno je da unutrašnje migracije predstavljaju ogroman izazov ali i priliku za restrukturiranje obrazovnog sistema, kako bi se osiguralo kvalitetno obrazovanje za svu djecu bez obzira na mjesto življenja.

Lj. V.

INTERVJU: JASNA RADOVIĆ, V. D. DIREKTORICE OŠ „OKTOIH“ IZ PODGORICE

RAD NASTAVNIKA JE IZAZOVAN I TEŽAK

- Škola trenutno ima 1.911 učenika raspoređenih u 70 odjeljenja, a na raspolaganju nam je 20 učionica. Dodatni problem su nam nove brojne grupe izbornih predmeta (njih 18), kao i grupe drugog stranog jezika i informatike, što dodatno komplikuje izradu rasporeda i smještanje u raspoložive učionice
- Organizovali smo nastavu u tri smjene i dvije međusmjene. Imamo sedam termina za polazak u školu
- Dodatna, dopunska nastava i slobodne aktivnosti biće uklopljeni rasporedom u popodnevnom časovima, kada nam to glavni raspored dozvoli. Koristićemo i Tims aplikaciju kao dodatnu podršku

OŠ „Oktoih“ iz Podgorice počela je novu školsku godinu sa starim problemom – prebukiranost kapaciteta. Kako se to odražava na kvalitet obrazovanja u toj ustanovi?

OŠ „Oktoih“ počela je da radi 1991. godine sa prostornim kapacitetom za 700 učenika. Sa moderno opremljenim kabinetima, najboljim rukovodstvom i stručnim kadrom za primjer, niže uspjehe u svom radu iz godine u godinu.

Nakon desetak godina počinju prvi ozbiljni problemi zbog nedostatka prostora. Najmlađi učenici naizmjenično počinju rad u tri smjene, sve do dogradnje šest učionica 2006. godine, koje prostorni kapacitet škole proširuju na 900 učenika.

Kasnije su više puta rađena renoviranja unutrašnjeg prostora (termo izolacije zbog energetske efikasnosti, ugradnja eloksirane bravarije, zamjena mobilijara, mokrih čvorova, kao i nabavka savremene opreme, kompjutera i televizora), ali prostorni kapaciteti ostaju nepromijenjeni. Zbog ubrzanog razvoja ovog kraja i velikog priliva stanovnika, ubrzo poslije proširenja prostora škola ima problem sa istim. Kabineti škole stavljaju se na raspolaganje mlađim učenicima, a odjeljenja su sve brojnija, dok se povećava i brojnost u odjeljenjima.

Dugo najavljivana izgradnja paviljona, kojom bi problem bio riješen, još nije počela. Ima li pomaka u realizaciji tog plana i koliko bi škola dobila novog prostora?

Izgradnja paviljona još nije počela, ali se nadam zbog hitnosti da će ubrzo početi sa izgradnjom.

Dobili bi prostor od 1.506m² sa deset modernih učionica, pratećim kancelarijama, kongresnom salom, gdje bi mogli smjestiti dva razreda mlađeg uzrasta učenika i na taj način ukinuti postojanje treće smjene.

Dalje bi ostao problem prebukiranosti, jer fiskulturna sala tokom zimskog perioda ne bi mogla da primi sve učenike. Napominjem da salu paralelno koriste po dva nastavnika sa dva odjeljenja, dok mlađi učenici za potrebe fizičkog vaspitanja koriste poligone, hol škole i učionice.

Na koji način sada uspijevate da prevaziđete problem prebukiranosti, kako je organizovana nastava?

Škola trenutno ima 1.911 učenika raspoređenih u 70 odjeljenja, a na raspolaganju nam je 20 učionica. Dodatni problem su nam nove brojne grupe izbornih predmeta (njih 18), kao i grupe drugog stranog jezika (francuskog 14, njemačkog 21, ruskog 10) i informatike, što dodatno komplikuje izradu rasporeda i smještanje u raspoložive učionice.

Kao i prošle godine organizovali smo nastavu u tri smjene i dvije međusmjene, imamo sedam termina za polazak u školu. Dodatna, dopunska nastava i slobodne aktivnosti biće uklopljeni rasporedom u popodnevnom časovima, kada nam to glavni raspored dozvoli. Koristićemo i Tims aplikaciju kao dodatnu podršku.

Kako se taj problem odražava na rad nastavnika i njihov odnos prema učenicima?

Pored velikog broja odjeljenja jednog razreda, sama odjeljenja su prebukirana

brojem učenika. Ako tome dodamo broj primljenih stranih državljana, koji ne posjeduju elementarna znanja Crnogorskog – srpskog, bosanskog i hrvatskog jezika, a najčešće ne znaju ni engleski jezik, kao i broj učenika sa posebnim obrazovnim programima i na kraju djecu RE populacije, rad nastavnika je izazovan i težak. Učenici često prelaze iz učionice u učionicu, noseći sa sobom torbe i lične stvari. To isto rade i nastavnici. Svi se trude,

te poštujući postavljena pravila škole, nastavni proces se odvija kvalitetno, uzimajući u obzir pomenute okolnosti.

Da li imate neke programe koje škola sprovodi za pomoć učenicima, da bi im olakšali probleme prebukiranosti?

Škola se prvenstveno trudi da kvalitetno održava redovnu nastavu, kao i dodatne i dopunske časove i slobodne aktivnosti. Uprava i Pedagoško-psihološka služba u saradnji sa 18 timova i isto toliko komisija analizira situaciju u školi, te planiraju korake podrške učenicima kojima je to potrebno.

Kakva je saradnja sa roditeljima i lokalnom zajednicom u vezi sa ovim problemom?

Lokalna zajednica je aktivno uključena u rješavanje ovog problema. Od ove školske godine aktivno je uključen Sekretarijat za saobraćaj, te prilikom promjene smjena i kada su gužve najveće, patrola policije reguliše sam prilaz školi.

Roditelji su uvijek bili

saradnici škole u rješavanju svih problema, pa tako i ovog.

Da li je prebukiranost uticala na raspodjelu resursa i infrastrukture u školi?

Naravno. Sve pomoćne prostorije su pretvorene u manje učionice gdje se održava dodatna i dopunska nastava. Od biblioteke i dijela hola su napravljene kompjuterske učionice, a sama biblioteka je premještena u dvije odvojene manje prostorije. Zbornica ima kapacitet za svega 30 nastavnika, te se tako sve sjednice održavaju u holu škole. Mnogo finansijskih sredstava je unazad godinama ulagano u samu adaptaciju škole, kako bi se prilagodila sve većem broju učenika.

Kako se taj problem odražava na učenike?

Pohađanjem treće smjene učenici su uskraćeni za mnoge vanškolske aktivnosti. Sama činjenica da djeca moraju da se premještaju iz učionice u učionicu i da dijele prostor fiskulturne sale tokom cijele školske godine, zamara djecu na duže staze. Pauze između časova se koriste za promjene učionica, te tako nemaju predah od pet minuta koji im je neophodan. Zbog popodnevne nastave trpi cijela porodica, jer ostaje malo vremena za druženje sa djecom, jer se oni iz škole vraćaju iscrpljeni.

Koje su, prema Vašem mišljenju, dugoročne posljedice prebukiranosti škole?

Uslovi za rad nastavnika su teški, te se tako mnogi odlučuju da svoj radni angažman nastave u nekoj drugoj školi koja nudi bolje uslove. Smatram da će zbog ovakvih uslova sve manje mladih ljudi htjeti da se opredijele za ovo zanimanje. Porodica je osnovna ćelija svakog društva, a djeca ovog uzrasta koja popodnevne sate provedu u školskim klupama uskraćena su za vrijeme provedeno sa porodicom, koja im je najveća podrška.

O.Đ.

RASTE INTERESOVANJE ZA SREDNJE STRUČNO OBRAZOVANJE

MLADI BIRAJU OBRAZOVNE PROGRAME SA SIGURNOM BUDUĆNOŠĆU

- Blizu 70 odsto svršenih osnovaca izabralo srednje stručne škole
- Najviše učenika odabralo obrazovne programe iz sektora ekonomije i prava, kao i zdravstva i socijalne zaštite. Najtraženiji smjer iz sektora Ekonomija i pravo je Ekonomski tehničar, a iz sektora Zdravstvo i socijalna zaštita Zdravstveni tehničar

Interesovanje učenika za upis u srednje stručne škole je u stalnom porastu, prvenstveno zbog boljih mogućnosti za zaposlenje. To potvrđuju i podaci iz Centra za stručno obrazovanje, prema kojima je ove godine blizu 70 odsto svršenih osnovaca izabralo obrazovne programe srednjeg stručnog obrazovanja.

Zbog direktne povezanosti ovog nivoa obrazovanja sa potrebama tržišta rada, upis je planiran u skladu sa potražnjom za radnim mjestima. Najviše učenika je odabralo obrazovne programe iz sektora ekonomije i prava, kao i zdravstva i socijalne zaštite. Najtraženiji smjer iz sektora Ekonomija i pravo je Ekonomski tehničar, a iz sektora Zdravstvo i socijalna zaštita Zdravstveni tehničar, dok je najmanje interesovanje bilo za program Ginekološko-akušerski tehničar.

POPULARNA ZANIMANJA

Učenici takođe već godinama pokazuju interesovanje za smjerove iz oblasti informacionih tehnologija, posebno za Elektrotehničara za razvoj web i mobilnih aplikacija. U sektoru Turizma, trgovine i ugostiteljstva, najtraženiji smjer je Hotelsko-turistički tehničar, a popularna su i zanimanja Kuvar i Gastronom, za kojima je velika potražnja na tržištu rada.

Tradicionalno popularni smjerovi su Frizer i Tehničar modnog dizajna i iz oblasti usluga i tekstilstva. U sektoru Saobraćaja učenike posebno privlače smjerovi Tehničar špedicije, carine i organizacije transporta, Tehničar drumskog saobraćaja, te Vozač motornog vozila, a u oblasti pomorskog saobraćaja Nautički tehničar. U oblasti mašinstva privlačno je zanimanje Automehaničar, dok je Bravar-Zavarivač i dalje nepopularno.

U sektoru Građevine, najviše zainteresovanih je za smjerove Tehničar za arhitekturu i dizajn enterijera i Tehničar geodezije, dok

Srednja ekonomska škola u Podgorici

zanimanje Građevinski tehničar za niskogradnju i hidrogradnju nije popularno.

Nažalost smjerovi iz sektora Poljoprivrede – Agrotehničar, Poljoprivredni proizvođač, Pekar, Poslastičar ne privlače mlade, kao ni zanimanja iz oblasti šumarstva i drvoprerade. Iz Centra za stručno obrazovanje ističu da bi na popularizaciji ovih zanimanja trebalo raditi u narednom periodu kroz međusektorsku saradnju.

Iako su konkursom predviđena mjesta popunjena, ove godine primijećen je blagi pad interesovanja za zanimanja iz oblasti zdravstva i pomorstva, što zahtijeva dodatnu analizu.

DUALNO OBRAZOVANJE

Nastavljeno je interesovanje za dualno obrazovanje, i za sada je u prvi razred upisano 147

učenika, s tim što neke škole još uvijek nisu završile sve procedure upisa. Ukupno je više od 500 učenika u ovom sistemu obrazovanja, a saradnja škola je uspostavljena sa više od 250 poslodavaca.

Većina učenika koja ima uslov da upiše obrazovne programe nivoa IV1 nije zainteresovana za zanimanja nivoa III koja tradicionalno i dalje nijesu popularna. Izuzetak su aktuelna zanimanja Kuvar, Frizer. Ipak, zanimljiv je podatak da je Srednja mješovita škola „Mladost“ u Tivtu ove godine upisala maksimalan broj učenika na programe nivoa III.

Nastavlja se stipendiranje deficitarnih zanimanja. Iz Centra za stručno obrazovanje navode da, prema dostupnim informacijama, oko 70 učenika koristi ovu novčanu pomoć. Za ovu školsku godinu raspisan je konkurs za 15 stipendija.

FOTO: Centar za stručno obrazovanje

PRIPREMLJEN „VODIČ ZA ORGANIZACIJU I REALIZACIJU PRAKTIČNOG OBRAZOVANJA KOD POSLODAVCA U ŠKOLSKOM I DUALNOM OBLIKU“

SPOJ TEORIJE I PRAKSE

- Publikacija namijenjena organizatorima praktičnog obrazovanja, upravama škola, nastavnicima praktičnog oblika nastave u okviru stručnih modula, poslodavcima, instruktorima praktičnog obrazovanja, ali i ostalim zainteresovanim stranama

U okviru projekta „Unapređenje kvaliteta stručnog obrazovanja kroz jačanje uloge organizatora praktičnog obrazovanja“ pripremljen je „Vodič za organizaciju i realizaciju praktičnog obrazovanja kod poslodavca u školskom i dualnom obliku“.

Pomenuti program realizovali su Centar za stručno obrazovanje (CSO) i Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija (MPNI) uz pomoć Austrijske agencije za obrazovanje i internacionalizaciju (OeAD). Glavni cilj je unapređenje praktičnog obrazovanja i jačanje saradnje privrede i škole.

Sadržaj ove publikacije proizašao je iz više nacionalnih i regionalnih radionica, kao i okruglih stolova na kojima su učestvovali predstavnici relevantnih institucija iz Crne Gore, Republike Srbije, Bosne i Hercegovine i Austrije. Poseban doprinos dali su organizatori praktičnog obrazovanja, nastavnici praktičnog oblika nastave u okviru stručnih modula, direktori srednjih stručnih i mješovitih škola u Crnoj Gori, kao i savjetnici u Centru za stručno obrazovanje.

Vodičem su obuhvaćene cjeline koje se odnose na ulogu organizatora praktičnog obrazovanja, procedure za organizaciju i realizaciju praktičnog obrazovanja kod poslodavca u školskom i dualnom obliku, procedure za organizaciju i realizaciju profesionalne prakse, evaluaciju i mjere za unapređenje kvaliteta, kao i uloge drugih aktera u organizaciji i realizaciji praktičnog obrazovanja.

Publikacija je prvenstveno namijenjena organizatorima praktičnog obrazovanja, upravama škola, nastavnicima praktičnog oblika nastave u okviru stručnih modula, poslodavcima, instruktorima praktičnog obrazovanja, ali i ostalim zainteresovanim stranama. U njoj se nalaze informacije, pojašnjenja, preporuke, formulari i primjeri koji su zasnovani na propisima koji uređuju ovu oblast, ali i iskustvu i primjerima dobre prakse koje su, tokom izrade, podijelili direktni učesnici u procesu.

Iz Centra za stručno obrazovanje ističu da očekuju da će ovaj vodič doprinijeti unapređenju rada organizatora praktičnog obrazovanja, boljoj saradnji škola i privrede, kao i ukupnom kvalitetu obrazovanja u Crnoj Gori.

Lj. V.

Lj. V.

ISPITNI CENTAR DOBITNIK MEĐUNARODNOG SERTIFIKATA ISO 9001 POSLOVANJE U SKLADU SA MEĐUNARODNIM STANDARDIMA KVALITETA

Ispitni centar Crne Gore dobio je međunarodno priznati sertifikat kvaliteta ISO 9001:2015, koji mu je dodijelila renomirana kompanija TÜV Austria. Ovim priznanjem potvrđeno je da je poslovanje ustanove u potpunosti usklađeno sa najvišim domaćim i međunarodnim standardima kvaliteta u oblasti eksterne provjere znanja.

Kompanija TÜV Austria sprovela je detaljan proces sertifikacije tokom koje je potvrđeno da Ispitni centar ispunjava zahtjeve standarda ISO 9001 za djelatnost eksterne provjere znanja u osnovnim i srednjim školama,

FOTO: Ispitni centar

što je i zakonom definisano područje rada ustanove.

Iz Ispitnog centra ističu da je dobijanjem pomenutog sertifikata ova obrazovna institucija još jednom potvrdila kredibilitet, profesionalizam i usmjerenost na unapređenje kvaliteta, čime se dodatno jača povjerenje javnosti u objektivnost i pouzdanost procesa provjere znanja.

Takođe su naglasili da će uz podršku Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija Ispitni centar i ubuduće nastaviti da unapređuje svoje procese i standarde i posvećeno radi na obezbjeđivanju pouzdane i objektivne mjere znanja.

Lj. V.

USPJEH CRNOGORSKOG TIMA NA TAKMIČENJU EUROSILLS 2025

DVIJE MEDALJE IZVRSNOSTI

- Za pokazani visok nivo kvaliteta priznanje su osvojili studenti Ekonomskog fakulteta Univerziteta Crne Gore Ana Slavić i Dino Kožar. Njihov mentor je prof. dr Boban Melović

Tim takmičara iz Crne Gore ostvario je zapažen uspjeh na najvećem i najprestižnijem evropskom takmičenju u vještinama EuroSkills 2025, održanom u Herningu u Danskoj, u organizaciji WorldSkills Europe asocijacije, u disciplini Preduzetništvo – Razvoj biznis ideje.

Studenti Ekonomskog fakulteta Univerziteta Crne Gore Ana Slavić i Dino Kožar osvojili su medalje izvrsnosti (Medal of Excellence) za pokazani visok nivo kvaliteta. Njihov mentor je prof. dr Boban Melović. Ovo priznanje dodjeljuje se takmičarima koji ostvare najmanje 700 poena, a najveći broj osvojenih poena u navedenoj disciplini iznosio je 740.

Timu iz Preduzetništva pripalo je i priznanje Best of Nation, koje se dodjeljuje najbolje plasiranom timu jedne države.

Crna Gora je imala predstavnike u još četiri discipline: WEB programiranje, Kuvarstvo, Restoraterstvo i Frizerske usluge. Učešće na ovom takmičenju organizovao je Centar za stručno obrazovanje, kao ustanova koja predstavlja Crnu Goru u WorldSkills Europe asocijaciji od 2014. godine.

Na ovogodišnjem nadmetanju učestvovalo je 597 takmičara iz 32 evropske države koji su odmjeravali svoje znanje u 38 vještina. Pored takmičara, događaj je okupio još oko pet hiljada učesnika organizatori, mentori, delegati i volonteri, dok je takmičenje obišlo više od 100.000 posjetilaca.

Ministarka prosvjete, nauke i inovacija prof. dr Anđela Jakšić-Stojanović,

FOTO: MPNI

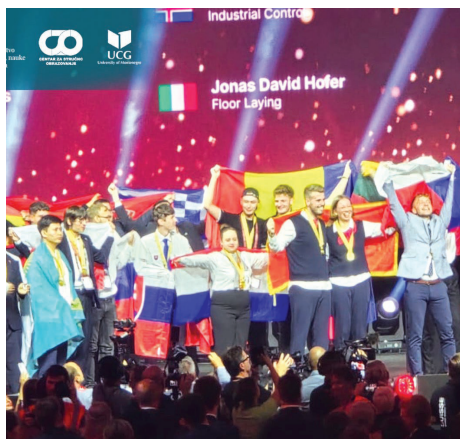

FOTO: MPNI

izvršni direktor kompanije Mtel Zoran Milovanović i šefica Digitalne fabrike Bojana Maraš organizovali su prijem za dobitnike ove prestižne nagrade.

Tom prilikom studentima su u znak priznanja za ostvareni uspjeh uručeni pokloni.

Nagrađene studente i mentora Melovića primio je i rektor Univerziteta Crne Gore (UCG) prof. dr Vladimir Božović.

Iz Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija ističu da su crnogorski takmičari i eksperti još jednom potvrdili da Crna Gora ima izuzetne talente i vrhunске stručnjake, i da ravnopravno može da konkuriše najboljim evropskim timovima u oblasti preduzetništva i razvoja biznis ideja.

Naredno EuroSkills takmičenje biće održano 2027. godine u Diseldorfu u Njemačkoj.

Lj. V.

REALIZACIJA PROJEKTA „PREVENCIJA NASILJA U ŠKOLAMA U CRNOJ GORI“

JAČANJE KAPACITETA ŠKOLA DA EFIKASNO ODGOVORE NA IZAZOVE

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija sprovodi u partnerstvu sa Savjetom Evrope i uz finansijsku podršku Njemačke projekat „Prevencija nasilja u školama u Crnoj Gori“, saopšteno je iz tog resora.

Kako je istaknuto, cilj ovog programa je unapređenje sistema za prevenciju i zaštitu djece od svih oblika nasilja kao i jačanje kapaciteta škola da efikasno odgovore na izazove vršnjačkog nasilja. Poseban fokus stavlja se i na prevenciju onlajn nasilja, koje je sve prisutnije među djecom i mladima.

Navedeno je da je jedna od ključnih aktivnosti projekta istraživanje na nacionalnom nivou o rasprostranjenosti, oblicima i uzrocima nasilja među učenicima u svim crnogorskim osnovnim i srednjim školama. Istraživanje će biti

FOTO: Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija

sprovedeno tokom septembra i oktobra ove godine i biće važno polazište za dalja unapređenja politika i praksi u ovoj

oblasti.

Takođe je, kako bi se sve pripreme realizovale na kvalitetan način, planirano održavanje šest regionalnih sastanaka sa koordinatorima projekta iz škola.

Tokom ovih aktivnosti, predstavljena je metodologija istraživanja, upitnici koji će biti korišćeni, kao i logističke pojedinosti. Učesnici su imali priliku da postavljaju pitanja, razmijene iskustva i otklone sve nedoumice u vezi sa predstojećim aktivnostima.

Sastancima su prisustvovali Milica Kovačević, projektna menadžerka u Savjetu Evrope, Slaven Živković i Nađa Lelović iz agencije De Facto Consultancy koja sprovodi istraživanje, kao i generalne direktorice u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija – Svetlana Drobnjak i Marija Gošović.

Lj. V.

RAZGOVOR: NEVENA LJUJIĆ, PROFESORICA MATEMATIKE U OŠ „DUŠAN KORAĆ“, DOBITNICA PRIZNANJA „NAJBOLJI NASTAVNIK REGIONA“

NAGRADA ZA LJUBAV PREMA MATEMATICI I UČENICIMA

- Najvažnije je da nastavnik voli ono što radi i da u svakom učeniku prepozna potencijal
- Trudim se da ovaj predmet približim kroz svakodnevne primjere, igru i povezivanje sa stvarnim životom, kako bi đaci shvatili da je to alat koji mogu da koriste svakodnevno

Profesorica matematike u OŠ „Dušan Korać“ u Bije-lom Polju Nevena Ljujić već tri i po decenije uspješno obavlja prosvjetnu misiju. Na osmoj regionalnoj konferenciji nastavnika „Svijet obrazovanja briše granice“ održanoj u Ohridu, dodijeljeno joj je priznanje „Najbolji nastavnik regiona“. Tim povodom razgovarali smo sa njom o značaju nagrade, izazovima u prosvjeti i tajni uspjeha njenih učenika.

U maju ove godine Asocijacija najboljih nastavnika i lidera regiona dodijelila Vam je priznanje „Najbolji nastavnik regiona“. Šta Vam to konkretno znači?

Priznanje „Najbolji nastavnik regiona“ velika je čast i potvrda da trud, posvećenost i ljubav prema poslu koji radim imaju smisla, te da su prepoznati izvan okvira moje škole i zajednice. Ipak, prvenstveno, ono za mene znači odgovornost da nastavim da se razvijam, dijelim iskustva i inspirišem učenike i kolege. Vidim ga kao podsticaj, ali i obavezu – da i dalje budem otvorena za nove ideje, da negujem saradnju i da se trudim da obrazovanje učinim što kvalitetnijim i smislenijim. Takođe, ovo priznanje doživljam kao priznanje za sve moje učenike, kolege i zajednicu bez kojih moj rad ne bi imao isti značaj.

Prosvjetni poziv zahtijeva izuzetnu posvećenost i odgovornost. Šta je, prema Vašem mišljenju, najvažnije u tom radu?

Najvažnija je ljubav prema djeci i mladima, jer bez nje teško je graditi povjerenje i odnos u kojem učenik napreduje. Pored znanja, nastavnik treba da pruži podršku, razumijevanje i podsticaj, da djeca osjete da su viđena i prihvaćena. Smatram da je važno da nastavnik bude i uzor – svojim ponašanjem, stavovima i načinom na koji se nosi sa izazovima. Posvećenost

obrazovanju ne znači samo prenošenje gradiva, već i razvijanje kritičkog mišljenja, kreativnosti i ljudskih vrijednosti. Ukratko, najvažnije je da nastavnik voli ono što radi i da u svakom učeniku prepozna potencijal i priliku za napredovanje.

Predajete matematiku, predmet koji nije popularan među đacima. Uprkos tome omiljen ste nastavnik. U čemu je tajna?

Matematika za mnoge đake djeluje zahtjevno i apstraktno, ali vjerujem da način na koji se pristupa gradivu pravi ključnu razliku. Trudim se da ovaj predmet približim kroz svakodnevne primjere, igru i povezivanje sa stvarnim životom, kako bi učenici shvatili da je to alat koji mogu da koriste svakodnevno. Pored toga, nastojim da u učionici stvorim atmosferu u kojoj nema straha od greške, jer je svaka greška prilika da se nauči nešto novo. Mislim da je tajna u tome što učenici osjećaju da ih poštujem, slušam i da mi je stalo do njihovog napretka, a ne samo do ocjene. Kada se razvije povjerenje i kada učenici osjete da su sposobni, matematika postaje manje „bauk“, a škola mjesto gdje rado dolaze.

POVJERENJE I OTVORENA KOMUNIKACIJA SA RODITELJIMA

Za uspješan rad neophodna je dobra saradnja sa roditeljima. Šta je u toj saradnji sa njima najbitnije i kako ih što više motivisati da se uključe u život škole?

Najbitnije je da saradnja sa roditeljima počiva na međusobnom povjerenju i otvorenoj komunikaciji. Kada roditelji i nastavnici imaju zajednički cilj – dobrobit djeteta – mnogo je lakše pronaći način da se međusobno razumijemo i podržavamo. Trudim se da roditeljima uvijek budem dostupna za razgovor, da ih redovno informišem o radu i napretku njihove djece, ali i da čujem njihova zapažanja i prijedloge. Najviše ih motiviše kada osjete da je njihov glas važan i da mogu značajno doprinijeti razvoju djeteta. Uključivanjem u različite aktivnosti škole, projekte ili radionice, roditelji vide koliko njihov angažman znači djeci, i to postaje najbolja motivacija za nastavak saradnje.

Uspjeh i rezultati zahtijevaju i stalno profesionalno usavršavanje? Recite nešto o tome?

Smatram da nastavnik nikada ne smije prestati da uči. Svijet se brzo mijenja, a samim tim i potrebe naših učenika. Zato je profesionalno usavršavanje obaveza, ali i prilika da pratimo nove metode, tehnologije i pedagoške pristupe, da osavremenimo svoj rad i učinimo nastavu zanimljivijom

i kvalitetnijom. Trudim se da redovno učestvujem na seminarima, radionicama, konferencijama, ali i da učim kroz razmjenu iskustava sa kolegama. Ponekad i sam rad sa učenicima postaje najveće usavršavanje, jer nas oni podstiču da budemo kreativni i fleksibilni. Vjerujem da upravo kontinuirano učenje nastavnika daje primjer i učenicima – pokazujemo im da znanje nikada nije završena priča, već proces koji traje cijeli život.

Osim izuzetnih rezultata koje ostvarujete u redovnoj nastavi, veoma ste angažovani u vannastavnim aktivnostima. Šta Vas motiviše na dodatni rad?

Vannastavne aktivnosti doživljam kao priliku da učenike upoznam na jedan drugačiji način i da im pružim prostor da pokažu talente i sposobnosti koji se možda ne vide tokom redovne nastave. Motivaciju pronalazim u njihovoj radoznalosti, energiji i entuzijazmu – kada vidite iskru u očima učenika dok rade na nekom projektu, takmičenju ili kreativnoj ideji,

sav trud se višestruko vrati. Dodatni rad me ispunjava jer omogućava da učenici razvijaju vještine timskog rada, samopouzdanja i odgovornosti, a meni pruža zadovoljstvo da ih pratim u njihovom razvoju i budem dio njihovih malih i velikih uspjeha.

Vaši učenici su uspješni na takmičenjima. Kako ih podstičete, s obzirom na to da u današnje vrijeme to nije lako?

Učenike prije svega podstičem tako što im nastojim pokazati da takmičenje nije samo „borba za nagradu“, već prilika da uče, razvijaju se i otkrivaju vlastite mogućnosti. Trudim se da kod njih razvijem osjećaj zadovoljstva u procesu – da uživaju u rješavanju zadataka, u istraživanju i u zajedničkom radu. Važno je da osjete da vjerujem u njih i da imaju podršku, jer često je dovoljno da nastavnik prepozna talenat i pruži ohrabrenje. Takođe, nastojim da stvorim timsku atmosferu u kojoj se međusobno podstiču i pomažu. U današnje vrijeme, kada motivacija lako opada, mislim da je ključno pokazati učenicima da se trud i posvećenost uvijek isplate, ne samo kroz nagrade, nego i kroz osjećaj ličnog rasta i uspjeha.

Šta biste poručili mlađim kolegama?

U prosvjeti ništa ne dolazi preko noći i pravi rezultati grade se strpljenjem, ljubavlju prema poslu i vjerom u učenike. Greške i izazovi su sastavni dio puta, ali iz njih najviše učimo. Važno je da ostanu otvoreni za nova znanja, da se ne ustručavaju da pitaju i traže podršku od iskusnijih kolega, ali i da vjeruju u svoje ideje i energiju koju donose. Najljepše u našem poslu je što svaka generacija učenika donosi novu priliku da i mi rastemo i razvijamo se. Ako posao rade srcem, rezultati i zadovoljstvo sigurno neće izostati.

Lj. V.

UČENICI TALENTI: MILA LALEVIĆ, OŠ „ANTO ĐEDOVIĆ“ U BARU

MLADA NAUČNICA, PJESNIKINJA I SPORTISTKINJA

- Robotika me privlači je u njoj vidim spoj kreativnosti i logike. Oduševljava me ideja da nešto što je samo zamisao u mojoj glavi može da postane pravi uređaj koji se kreće, reaguje i rješava konkretan problem
- Pisanje pjesama mi omogućava drugačiji oblik izražavanja. Ono što ne mogu da objasnim riječima u svakodnevnom govoru, pretvaram u stihove

I ako ima samo 12 godina, učenica OŠ „Anto Đedović“ iz Bara Mila Lalević već je pokazala izuzetan talenat u različitim oblastima. Istakla se kao mlada naučnica u svijetu robotike, ali i kao talentovana pjesnikinja, sportistkinja i odlična učenica.

Mila se aktivno bavi robotikim od III razreda osnovne škole. Kao članica školskog tima učestvovala je na državnim takmičenjima WRO (Svjetska robotička olimpijada) i sa svojim drugarima osvajala prvo mjesto 2024. i 2025. godine. Sa grupom robotičara škole promovisala je na naučnoj manifestaciji „Evropska noć istraživača“ u septembru, prošle godine, kroz štand „Robotički kutak“ nauku i robotičke vještine. Za Milu je posebno bila značajna Svjetska olimpijada iz robotike u Izmiru. Takođe je sa školskim timom VIRIDIS nedavno učestvovala na Otvorenom prvenstvu Evrope

(World Robot Olympiad OPEN Championship EUROPE) gdje su ostvarili zapažen uspjeh.

„Robotika me je privukla jer u njoj vidim spoj kreativnosti i logike. Oduševljava me ideja da nešto što je do juče bilo samo zamisao u mojoj glavi može da postane pravi uređaj koji se kreće, reaguje i rješava konkretan problem. Pored toga, robotika me uči strpljenju, timskom radu i tome koliko je važno ne odustajati kada stvari ne uspiju iz prvog pokušaja“, ističe ona.

Mila je takođe talentovana pjesnikinja koja doživljava svijeta oko sebe oslikava kroz stihove. U samo jednoj školskoj godini, ostvarila je uz podršku mentorke Ljiljane Milović značajne uspjehe na međunarodnim literarnim konkursima. Pobjedila je u Novom Sadu na takmičenju za najljepšu pjesmu o toleranciji, osvojila drugo mjesto na konkursu „Najljepša mama na svetu moja mama“ u organizaciji Dečjeg

FOTO: MPNI

saveza grada Vranja, kao i srebrnu medalju za stihove o ljubimcu u organizaciji Dečjeg kulturnog centra Beograd. Njene pjesme objavljene su u zbornicima dječijih festivala „Dječije carstvo“ (Banja Luka) i „Gradiško proljeće 2025“.

Na samom kraju prošle školske godine, kao kruna posvećenog rada, stiglo je priznanje od Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija koje joj je dodijelilo specijalno priznanje „za posebno emotivan i snažan doprinos temi“ na konkursu „Žene u nauci inspiracija za budućnost“.

O tome šta joj znači poezija, Mila kaže: „Pisanje pjesama mi omogućava drugačiji oblik izražavanja. Ono što ne mogu da objasnim riječima u svakodnevnom govoru, pretvaram u

stihove. Ponekad inspiraciju pronalazim u osećanjima, ponekad u prirodi, a nekada u običnim, svakodnevnim situacijama koje u mojoj glavi postanu poezija. Pisanje je za mene način da nađem zajednički jezik sa pažljivim čitaocem. Motivi za moje pesme su često radost zbog malih stvari. Inspiraciju pronalazim u knjigama, filmovima, razgovorima...“

Mila aktivno sarađuje sa lokalnom zajednicom i učestvuje u raznim manifestacijama i kampanjama. Na književnom takmičenju za djecu i mlade stvaraoce koje je organizovala IKA (Internacionalna kulturna asocijacija) imala je javni nastup i čitala svoje radove pred žirijem. Dala je doprinos i manifestaciji posvećenoj djeci sa Daunovim sidromom gdje je

recitovala nagrađene stihove „Pruži mi ruku, drug mi budi“ šaljući poruke ljubavi, tolerancije i podrške.

Mentorka Ljiljana Milović ističe da je Mila talentovana, svestrana djevojčica radoznalog duha, spremna za učenje i istraživanje. A literarna takmičenja joj pružaju priliku da kroz stihove iskaže svoj stav o onome što je okružuje i što smatra važnim. „Često su njeni stihovi puni humora i uvijek imaju snažnu poruku i to je ono po čemu je Milin poetski izraz prepoznatljiv“, dodaje ona.

Mila je i uspješna sportistkinja koja se aktivno bavi odbojkom. Ipak, sve to ne utiče na njen uspjeh u školi. Odlična je učenica sa peticama iz svih predmeta, a jednoglasnom odlukom Nastavničkog vijeća proglašena je za najboljeg đaka VI razreda u školskoj 2024/2025. godini.

Ova talentovana učenica ističe da su joj velika podrška škola, učiteljica i nastavnici i, prije svega, njena porodica.

Osim svih petica, pehara, diploma i medalja, Mila je postigla i jedan od najvrednijih uspjeha omiljena je među vršnjacima. Njena druželjubivost i spremnost da pomogne, posebno empatija najbolji su primjer mladima kako posvećenost znanju i pravim vrijednostima daje najbolje rezultate.

Lj. V.

SVEMU PRISTUPAM S LJUBAVLJU I POSVEĆENOŠĆU

Na pitanje kako uspijeva da postiže uspjehe u različitim oblastima i da ima sve petice u školi, Mila Lalević kaže:

„Uprkos brojnim obavezama, uspijevam da uskladim školu, odbojku, robotiku i pisanje, jer svemu pristupam s ljubavlju i posvećenošću. Ključ je dobra organizacija – pravim planove, postavljam prioritete i trudim se da svaki dan iskoristim najbolje što mogu. Kada nešto zaista volite, pronađete vreme, čak i kada izgleda da ga nema dovoljno.“

USPJEH OŠ „ILIJJA KIŠIĆ“ NA LITERARNOM KONKURSU „MLADOST PIŠE STIHOVE 2025“

NAGRAĐENO SEDMORO UČENIKA

Sedmero učenika OŠ „Ilija Kišić“ iz Zelenike nagrađeno je na literarnom konkursu „Mladost piše stihove 2025“ koji je raspisala Nova svjetlost iz Sarajeva.

U kategoriji osnovnih škola prvo mjesto i zlatnu diplomu osvojio je Luka Vujović, učenik IX-a razreda, za pjesmu „Pismo Herceg Novom“ u kojoj kroz stihove personifikuje odnos sa rodnim gradom i dok se osvrće

na dalju i bližu prošlost Herceg Novog izražava ponos što je njegov stanovnik.

Srebrnom diplomom nagrađene su pjesme učenika VII-a Dušana Grbovića i Nikole Ogurlića, dok su bronzane dobili Ivan Milović, učenik IX-b, kao i Milan Bogdanović, Vasilije Tomić i Pavle Radunović iz VII-a. Mentorka učenicima je profesorica Tamara Komar.

Lj. V.

FOTO: OŠ „ILIJJA KIŠIĆ“

MINISTARKA PROSVJETE, NAUKE I INOVACIJA PROF. DR ANĐELA JAKŠIĆ-STOJANOVIĆ BORAVILA U RADNOJ POSJETI UJEDINJENIM ARAPSKIM EMIRATIMA

JČANJE OBRAZOVNE I INOVACIONE SARADNJE

• Posjetom su otvorene brojne mogućnosti za zajedničke aktivnosti, a posebna pažnja je posvećena razmjeni istraživača, profesora, studenata i realizaciji zajedničkih naučnoistraživačkih projekata

Ministarka prosvjete, nauke i inovacija (MPNI) prof. dr Anđela Jakšić-Stojanović boravila je u radnoj posjeti Ujedinjenim Arapskim Emiratima (UAE), gdje se sastala sa ministrom za emiratizaciju, ljudske resurse i vršiocem dužnosti ministra za visoko obrazovanje i naučna istraživanja UAE dr Abdulrahmanom Al Avarom (Abdulrahman Al Awar), saopšteno je iz MPNI.

Tokom sastanka ona je pohvalila obrazovni sistem UAE i njihovu jasnu viziju razvoja do 2071. godine, koja može poslužiti kao inspiracija i kada je riječ o predstojećoj reformi obrazovnog sistema Crne Gore. Poseban akcenat stavljen je na razmjenu istraživača, profesora i studenata, kao i na uspostavljanje saradnje između Univerziteta Crne Gore (UCG) i Centra za napredna istraživanja i inovacije Abu Dabija (ARIC). Razmatrana je i mogućnost uspostavljanja saradnje između drugih visokoobrazovnih institucija u Crnoj Gori i UAE.

Jakšić-Stojanović je naglasila značaj savremenog, digitalno orijentisanog obrazovanja i predstavila aktivnosti Fonda za inovacije Crne Gore, kroz koje se sve snažnije podržavaju nauka, istraživanje i tehnološko preduzetništvo u zemlji.

Ministar Al Avar predstavio je najnoviji uspjeh UAE u

Foto: MPNI

oblasti vještačke inteligencije – K2-Think, najnoviji model otvorenog koda, koji su razvili Univerzitet vještačke inteligencije Mohamed bin Zayed (MBZUAI) i kompanija G42.

U fokusu razgovora bila je i saradnja sa prestižnom školom kodiranja 42 Abu Dabi, koja priprema nove generacije tehnoloških lidera. Dogovoreno je da se razmotri pokretanje pilot projekta takve škole u Naučno-tehnološkom parku Crne Gore, kao korak ka jačanju IT i inovacionog ekosistema u zemlji.

Ministarka je istakla da se broj crnogorskih studenata u UAE u kontinuitetu povećava, te se zahvalila partnerima iz Emirata na stipendijama i podršci koju pružaju našim studentima.

Tokom sastanka sa ministarkom prosvjete UAE Sarom Al Amiri bilo je riječi o inteziviranju saradnje u oblasti obrazovanja, sa posebnim fokusom

na digitalnu transformaciju školskog sistema.

Ministarka Jakšić-Stojanović predstavila je ključne strateške pravce Crne Gore u oblasti obrazovanja i inovacija, uključujući Strategiju reforme obrazovanja 2025–2035. Poseban akcenat stavila je na proces digitalizacije obrazovnog sistema na svim nivoima, razvoj STEM oblasti, kao i ranu integraciju ICT vještina u obrazovne programe, čime se nastoje unaprijediti ne samo digitalne vještine i kompetencije, već i podstaći kritičko mišljenje i inovativnost kod djece od najranijeg uzrasta.

Ministarka je predstavila koncept Digitalne škole koji se implementira u Crnoj Gori, ali i opremanje najsavremenijih EDTech laboratorija u 100 ovdašnjih škola, s ciljem stvaranja savremenog i podsticajnog okruženja za učenje. Predstavila je i projekat uvođenja robotike u škole.

Ona je posjetila obrazovni kompleks Zajed (Zayed), Internacionalnu školu Horizon, kao i univerzitete Njujork (New York), Khalifa i Sarza. Posjetom su otvorene brojne mogućnosti za saradnju, a posebna pažnja je posvećena zajedničkim aktivnostima u oblasti visokog obrazovanja i to kroz razmjenu istraživača, profesora i studenata i realizaciju zajedničkih naučnoistraživačkih projekata.

Posjeta je obuhvatila i školu kodiranja 42 Abu Dabi koja je fokusirana na jačanje IT i inovacionih kapaciteta polaznika.

Na sastanku sa dr Mohamedom Al Kuvaitijem, šefom Savjeta za sajber bezbjednost Ujedinjenih Arapskih Emirata (UAE), Jakšić-Stojanović je predstavila aktivnosti MPNI u vezi sa uvođenjem vještačke inteligencije u obrazovni sistem Crne Gore. Poseban akcenat stavljen je na razvoj digitalnih kompetencija učenika i nastavnika, uz odgovorno korišćenje novih tehnologija.

Dr Al Kuvaiti je istakao da Savjet za sajber bezbjednost UAE pokriva sve državne institucije i da njihova strategija u oblasti AI-a podrazumijeva dvostruki pristup: „AI za bezbjednost“ i „bezbjednost za AI“. To znači da se AI koristi za unapređenje bezbjednosti, ali i da se razvijaju alati za zaštitu samih AI sistema.

O. Đ.

CRNOGORSKO UDRUŽENJE ZA VJEŠTAČKU INTELIGENCIJU (MAIA)

NAGRADIĆE NAUČNI RAD IZ OBLASTI VJEŠTAČKE INTELIGENCIJE

Crnogorsko udruženje za vještačku inteligenciju (MAIA) raspisalo je prvi put konkurs za dodjelu Godišnje nagrade MAIA 2025 za najbolju master ili doktorsku disertaciju i najbolji naučni rad u oblasti vještačke inteligencije.

Cilj ovog konkursa je podrška studentima, istraživačima i naučnicima iz Crne Gore i crnogorske dijaspor, da se prepozna i promoviše izvrsnost u oblasti vještačke inteligencije, kao i da se podstakne dalji razvoj akademskog i primijenjenog AI istraživanja u našem regionu.

Iako je naslovljena kao godišnja nagrada, prva edicija obuhvata period 2023–2025. Cilj je da ovo postane tradicija i da se nagrada dodjeljuje svake godine.

Dobitnici nagrade biće nagrađeni plaketom, novčanom nagradom u iznosu od 1.500 eura za master i doktorske disertacije ili 2.000 eura za naučne radove, kao i javnom promocijom kroz medije, društvene mreže i događaje koje organizuje MAIA udruženje. Pravo učešća na konkursu imaju svi državljani Crne Gore, uključujući i dijasporu, koji su u toku 2023, 2024. i do 1. oktobra ove godine odbranili master ili doktorsku tezu u relevantnoj oblasti, ili objavili/imali prihvaćen za objavu naučni rad iz oblasti vještačke inteligencije.

„MAIA nagrada je zamišljena kao priznanje i podstrek. Želimo da podržimo i promovišemo ljude koji svojim znanjem i istraživačkim radom doprinose razvoju vještačke inteligencije, bilo kroz teorijske doprinose ili praktične primjene, u Crnoj Gori i širom svijeta. Ovo je prva nagrada za AI u Crnoj Gori i vjerujemo da će postati tradicija koja će iz godine u godinu okupljati i motivisati našu zajednicu“, nvođi se u saopštenju ove organizacije.

O. Đ.

MINISTARSTVO PROSVJETE, NAUKE I INOVACIJA

POTPISAN SPORAZUM O SARADNJI SA INSTITUTOM ZA BIOLOGIJU MORA

Na osnovu međusobnog interesa za unapređenje naučnih istraživanja i međunarodne kooperacije, potpisan je Sporazum o saradnji između Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija (MPNI) i Instituta za biologiju mora Univerziteta Crne Gore.

Cilj Sporazuma, koji su potpisali prof. dr Anđela Jakšić-Stojanović, ministarka, i dr Mirko Đurović, direktor Instituta, je razvoj i unapređenje saradnje u oblasti nauke i istraživanja, sa posebnim fokusom na

uključivanje crnogorskih naučnika i istraživača u međunarodne ekspedicije na Antarktiku.

Potpisivanjem ovog Sporazuma, Crna Gora otvara novo poglavlje u međunarodnoj saradnji i naučnom istraživanju, obezbjeđujući učešće svojih istraživača na jednom od najizazovnijih i najznačajnijih istraživačkih poduhvata današnjice – ekspedicijama na Antarktiku, navodi se u saopštenju MPNI.

O. Đ.

Foto: MPNI

UCG U SARADNJI SA KOMPANIJOM ONE
POKRENUO AKADEMIJU POSLOVNIH
VJEŠTINA

ŠANSZA ZA PRIMJENU ZNAJANJA U PRAKSI

- „Ovakvi programi pokazuju posvećenost Univerziteta stvaranju prostora gdje studenti mogu rasti, napredovati i pripremati se za buduću karijeru“, kazao je Božović

U zgradi Tehničkih fakulteta u Podgorici predstavljena je Akademija poslovnih vještina, organizovana u saradnji Univerziteta Crne Gore (UCG) i kompanije One. Memorandum o saradnji na realizaciji projekta Akademije potpisali su rektor UCG prof. dr Vladimir Božović i direktor kompanije One Branko Mitrović.

Rektor Božović, ovim povodom, istakao je da Akademija poslovnih vještina predstavlja značajan korak u saradnji sa privredom, pružajući najboljim studentima mogućnost da primijene znanje iz učionica u stvarnom profesionalnom okruženju.

„Ovakvi programi pokazuju posvećenost Univerziteta stvaranju prostora gdje studenti mogu rasti, napredovati i pripremati se za buduću karijeru“, kazao je Božović.

On je podsjetio i na projekat „Stipendije najboljima, posao kod najboljih“, u kojem je i kompanija One jedan od partnera, a koji potvrđuje posvećenost UCG da se najuspješnijim studentima obezbjeđuju najbolje mogućnosti za razvoj i usavršavanje.

Mitrović je naglasio da je cilj One Akademije upravo povezivanje teorije i prakse.

„Pokrenuli smo ovu Akademiju jer znamo da fakultet daje znanje i temelje, ali da prvi posao često izgleda drugačije. Želimo da studenti vide tu razliku, da povežu teoriju sa praksom i dobiju priliku da rade uz ljude koji se svakodnevno bave tim izazovima. Ponosan sam što smo prva i jedina kompanija u Crnoj Gori koja nudi ovakav program. One Akademija je investicija u mlade ljude koji će u budućnosti voditi ovu zemlju naprijed“, poručio je Mitrović.

Cijeli program protekao je u znaku studenata. Nakon svečanog potpisivanja održan je kviz znanja u kojem su najuspješniji osvojili vrijedne nagrade, a događaj su vodili studenti Fakulteta dramskih umjetnosti sa Cetinja.

One Akademija biće organizovana kroz šest modula – od menadžmenta i poslovnih operacija, preko telekomunikacija, HR-a i komunikacionih vještina, do marketinga, finansija i projekt menadžmenta. Predavanja će se održavati petnaestodnevno, uz ograničen broj mjesta kako bi iskustvo za svakog polaznika bilo što kvalitetnije.

Studenti će tokom programa raditi sa stručnjacima iz kompanije One i imati priliku da steknu znanja i vještine koje će im biti neophodne u karijeri. Za dobijanje sertifikata potrebno je prisustvo na minimum 70 posto predavanja, a kandidati se prijavljuju motivacionim pismom u kojem ističu svoj akademski učinak i inicijativu.

Organizatori su se saglasili da je ovo šansa za studente da još tokom školovanja steknu praktična znanja i sa više sigurnosti zakorače u prve profesionalne izazove.

O. Đ.

SARADNJA UCG-A I UNIVERZITETA AZURNA OBALA

NOVA LABORATORIJA ZA INOVACIJE U OBLASTI PRIRODNIH PROIZVODA

- Rektor UCG-a prof. dr Vladimir Božović: „Studentima i istraživačima UCG se pruža prilika da uče od francuskih eminentnih stručnjaka, da razvijaju sopstvene ideje i povezuju se sa naučnicima iz zemlje koja ima snažnu tradiciju u ovoj oblasti“

R ektori Univerziteta Crne Gore (UCG) i Azurna obala prof. dr Vladimir Božović i prof. dr Žanik Brisvalter (Jeanick Brisswalter) potpisali su u Nici Ugovor o razvoju saradnje kroz aktivnosti Balkanskog instituta za nauku i inovacije (BISI). To je rezultat strateškog partnerstva ovih visokoškolskih ustanova.

Svečanom potpisivanju prisustvovali su i predsjednik Upravnog odbora UCG-a prof. dr Milivoje Radović, prorektor za Ulysseus UniCA prof. dr Stefan Ngomaj (Stéphane Ngomai), prorektor Programa izvrsnosti Univerziteta Azurna obala (IDEX UniCA) prof. dr Silven Antonjoti (Sylvain Antoniotti), kao i direktor Balkanskog instituta za nauku i inovacije pri UniCA-i prof. dr Srđan Redžepagić.

Dogovoreno je da se na UCG osnuje nova laboratorija posvećena inovacijama pod nazivom „Okusi, mirisi i kozmetika“ (BISI APC), koja će biti usmjerena na revitalizaciju sektora prirodnih proizvoda na području Balkana. Biće to prva laboratorija ovakvog tipa na UCG-u, osnovana uz podršku UniCA kroz

Foto: UCG

aktivnosti Balkanskog instituta za nauku i inovacije.

Rektor UCG-a prof. dr Vladimir Božović naglasio je značaj ovog projekta za studente i mlade istraživače: „Dogovorom o osnivanju nove laboratorije, studentima i istraživačima UCG se pruža prilika da uče od francuskih eminentnih stručnjaka, da razvijaju sopstvene ideje i povezuju se sa naučnicima iz zemlje koja ima snažnu tradiciju u ovoj oblasti.“

Prof. dr Redžepagić naglasio je poseban značaj laboratorije BISI APC, čiji će cilj biti produbljivanje saradnje partnerskih institucija

UCG-a i UniCA -e u oblasti istraživanja okusa, mirisa i kozmetike. On je istakao važnost njenog doprinosa razvoju lokalne ponude aromaterapije, koja se zasniva na autentičnosti i kvalitetu.

„Ova inicijativa u značajnoj mjeri doprinosi strukturiranju ekosistema prirodnih proizvoda u regionu poznatom po tradicionalnim parfemima i ljekovitim biljkama. Naš je cilj da iskustva i znanja francuskih istraživača i naučnika prenesemo kolegama u Crnoj Gori i na Balkanu“, zaključio je Redžepagić.

O. Đ.

PRVI DANI STUDIJA NA UNIVERZITETU DONJA GORICA

INSPIRATIVNIM PROJEKTOM POKREĆU NOVE GENERACIJE KA ZNAJANJU I ISTRAŽIVANJU

Univerzitet Donja Gorica (UDG) uspješno je realizovao projekat „Buđenje vizije 2025 – Čuđenjem do čuda“, koji je okupio više od 1.000 studenata svih studijskih programa. Ovaj događaj osmišljen je da nove generacije od prvog dana poveže sa vrijednostima, energijom i kulturom koja vlada na Univerzitetu, saopšteno je iz te visokoobrazovne ustanove.

Tokom šestodnevno program, bruoši su imali priliku da kroz niz predavanja čuju inspirativne priče i ideje iz oblasti ekonomije, preduzetništva, umjetnosti, književnosti, savremenih tehnologija, vještačke inteligencije, sajber bezbjednosti, sintetičke biologije, matematike, kineskih studija i brojnih drugih disciplina. Ova predavanja nijesu bila samo teorijska, već su nosila snažne životne poruke i motivisala studente da razvijaju kritičko mišljenje, istraživački duh i ličnu inicijativu, navodi se u saopštenju UDG.

Program je uključivao i slobodne aktivnosti osmišljene da pruže prostor za međusobno upoznavanje i

izgradnju timskog duha. U okviru sportskog i zabavnog dijela visokoškolci su mogli da učestvuju u tekbalu, šahu, stonom tenisu, e-sport takmičenjima i radionicama samoodbrane, kao i drugim aktivnostima. Poseban akcenat bio je na kreativnim i laboratorijskim radionicama od 3D tehnologija i urbanih bašti, preko filmskih i umjetničkih susreta, do „escape room“ izazova i diskusija sa alumnistkinjama i alumnistiima. S obzirom na veliki broj inostranih studenata, organizovani su i sadržaji na engleskom, turskom i ruskom jeziku, kako za domaće, tako i za strane učesnike, čime je posebna pažnja posvećena njihovoj integraciji u akademsku i društvenu zajednicu UDG-a.

Poruka koja je bruošima poslata jeste da studije ne treba da budu shvaćene samo kao trka za ocjenama i prosjekom, već kao proces istraživanja, postavljanja pitanja, razmjene ideja i učenja kroz greške. Diploma, poručuju, treba da bude odraz znanja, ali i hrabrosti, upornosti i iskustava stečenih tokom studija.

O. Đ.

UNIVERZITET CRNE GORE

CRNOGORSKI STUDENTI TREĆI NA EVROPSKOM TAKMIČENJU IZ ROBOTIKE

• Ovogodišnje WRO evropsko takmičenje okupilo je više od 200 ekipa u različitim kategorijama, među kojima su bili i timovi sa najuglednijih evropskih obrazovnih ustanova

Rektor Univerziteta Crne Gore (UCG) prof. dr Vladimir Božović priredio je prijem za studente sa Prirodno-matematičkog (PMF) i Mašinskog fakulteta i čestitao im na trećem mjestu osvojenom na World Robot Olympiad evropskom takmičenju u Ljubljani, u kategoriji Future Engineers (budući inženjeri).

„Izaći na tako veliku pozornicu i ostvariti ovakav rezultat, dolazeći iz malog sistema i male zemlje, zaista je nevjerovatno. To je, rekao bih, olimpijski domet. Nedavno smo imali i uspjeh studenata Ekonomskog fakulteta na međunarodnoj sceni. Jasno je da UCG pravi prekretnicu i da ovakvi rezultati mogu biti snažan podstrek cijeloj akademskoj zajednici“, kazao je rektor Božović.

Ovogodišnje WRO evropsko takmičenje okupilo je više od 200 ekipa u različitim kategorijama, među kojima su bili i timovi sa najuglednijih evropskih obrazovnih ustanova. Članovi tima „Litijumske baterije“: Luka Kankaraš i Sara Stijepović sa PMF-a, i Andrej Janković sa Mašinskog fakulteta, u

pratnji dekana prof. dr Radoja Vujadinovića i kolega, razgovarali su sa rektorom.

U kategoriji Future Engineers na takmičenju je učestvovalo 11 timova iz osam evropskih zemalja. Takmičenje je imalo dva glavna izazova. U prvom je autonomno vozilo moralo da napravi tri kruga i zaustavi se, što su crnogorski studenti odradili bez greške i osvojili maksimalan broj bodova.

„Drugi zadatak bio je složeniji – robot je morao da prepozna semafore i reaguje na njih. Crveni je trebalo obilaziti s desne strane, a zeleni s lijeve, a nakon tri kruga ponovo se zaustaviti“, objasnili su.

USPJEŠNO SAVLADALI IZAZOVE

Pored glavnih izazova, tu je bilo i parkiranje: robot je morao da izađe iz garaže i samostalno se parkira nakon obavljenog zadatka, a sve to je zahtijevalo složenu obradu slike i donošenje odluka na osnovu boje semafora.

„Koristili smo programski

Foto: UCG

jezik Python, jer je najfleksibilniji i najpogodniji za ovakve zadatke. Jednog robota smo imali kupljenog kao bazu, a drugog smo sami sastavljali od komponenti – gradivnih materijala, mini računara, kamera i senzora“, naveli su studenti, dodajući da je upravo kombinovanje hardverskih i softverskih rješenja učinilo njihovo rješenje kompletnim i originalnim. Pripreme su trajale mjesecima. Prethodno su se uvijek bavili i kvalifikovali za Ljubljanu učesćem na WRO

regionalnom takmičenju u Zenici.

SPOJ VIŠE DISCIPLINA

„Ono što je bilo ključno za naš uspjeh jeste multidisciplinarnost – Andrej dolazi sa Mehatronike, a Luka i Sara sa Računarskih nauka. Upravo ta kombinacija dala je snagu našem timu“, kazao je dekan Vujadinović.

„Uvjeren sam da su studenti ti koji nose promjene. Posebno jer svaka naučna oblast ima

svoje specifičnosti, a najbolje rezultate daje upravo spoj mašinstva, elektronike, informatike i prirodnih nauka. Inovacije i multidisciplinarni pristup praktično oblikuju cijelo čovječanstvo i omogućavaju razvoj na različitim nivoima“, kazao je on.

Dekan Vujadinović je izrazio zahvalnost Crnogorskom elektroprenosnom sistemu (CGES), koji je pokrio dio troškova za učešće studenata na WRO evropskom takmičenju sa 3.000 eura.

Takođe, zahvalio je rektoru Božoviću na podršci u obezbjeđivanju novih sredstava za laboratoriju u vrijednosti 30.000 eura, čime su stvoreni bolji uslovi za rad budućih inženjera.

„Mi se zaista trudimo da na Univerzitetu obezbijedimo najbolje uslove za naše studente i istraživače. Svjesni smo da su u prethodnom periodu nailazili na različite izazove, ali upravo zato želimo da im omogućimo da ulažu u sebe, da napreduju u svom znanju i da ostvare svoje ambicije ovdje, u svojoj zemlji“, poručio je Božović.

O. Đ.

METALURŠKO-TEHNOLOŠKI FAKULTET UNIVERZITETA CRNE GORE NAGRADA ZA NAJBOLJU DISERTACIJU DR ALEKSANDRI GEZOVIĆ-MILJANIĆ

• Veliko priznanje od Društva za istraživanje materijala Srbije

Dr Aleksandra Gezović-Miljanić, saradnik u nastavi na Metalurško-tehnološkom fakultetu (MTF) Univerziteta Crne Gore (UCG), dobila je nagradu za najbolju doktorsku disertaciju odbranenu u periodu između dvije konferencije YUCOMAT, koju dodjeljuje Društvo za istraživanje materijala Srbije.

Kako je saopšteno sa MTF-a, nagrada je uručena tokom the Twenty-Sixth Annual Conference YUCOMAT 2025, održane u Herceg Novom.

Tokom izrade doktorske disertacije na MTF-u u Podgorici i na Fakultetu za fizičku hemiju Univerziteta u Beogradu objavljena su dva naučna rada u visoko rangiranim međunarodnim časopisima sa velikim brojem citiranosti.

O. Đ.

U ŠVEDSKOJ SEMINAR O KOMBINOVANOM OBRAZOVANJU UKAZANO NA ZNAČAJ UNAPREĐENJA DIGITALNIH ALATA

Na Univerzitetu West u švedskom gradu Trolhatanu sredinom septembra održan je seminar u okviru Erasmus+ projekta „Kombinovano obrazovanje na univerzitetima Zapadnog Balkana (BEW-BU)“. Projekat okuplja 11 partnera iz regiona Zapadnog Balkana i Evropske unije, a cilj mu je unapređenje modela kombinovanog učenja i razvijanje savremenih pedagoških pristupa u visokom obrazovanju.

Tokom trodnevnog seminara, učesnici su imali priliku da razmijene iskustva o dizajnu kurseva, pedagoškim modelima, primjeni virtuelne i proširene realnosti u nastavi, ali i da diskutuju o značaju kvalitetnih informacionih sistema i vještačke inteligencije u obrazovanju. Poseban akcenat stavljen je na kreiranje zajedničkih standarda i politika koje bi omogućile veću dostupnost i kvalitet hibridnog obrazovanja, kao i na procese samoevaluacije i osiguranje kvaliteta.

Univerzitet Crne Gore (UCG), kao jedan od partnera u projektu, imao je važnu ulogu u predstavljanju regionalne perspektive i potreba domaćeg akademskog sistema. Predstavnici UCG posebno su ukazali

Foto: UCG

na značaj unapređenja digitalnih alata i metodologija koje studentima u Crnoj Gori mogu omogućiti savremeniji pristup znanju, veću interaktivnost i ravnopravno uključivanje u evropski obrazovni prostor. Seminaru su prisustvovali menadžer projekta doc. dr Nataša Krivokapić, doc. dr Sandra Vukasojević, mr Milica Drašković, mr Suzana Šekarić i Milena Abramović, saopštili su iz Rektorata UCG.

O. Đ.

VRIJEDNA DONACIJA KOMPANIJE CGES GIMNAZIJI „STOJAN CEROVIĆ“

ISTINSKA PODRŠKA OBRAZOVANJU

• U ime učenika, zaposlenih i uprave škole, prisutne je pozdravila pomoćnica direktora Slobodanka Žižić, uputivši riječi dobrodošlice i zahvalnosti

U priyatnoj i svečanoj atmosferi, nikšićka Gimnazija „Stojan Cerović“ ugostila je predsjednika Borda direktora Crnogorskog elektroprenosnog sistema (CGES) Aleksandra Mijuškovića sa saradnicima, a ova posjeta, kako navode iz Gimnazije, „ostaće upamćena kao primjer istinskog partnerstva i podrške obrazovanju“.

Naime, tom prilikom ovoj je školi uručena donacija u iznosu od 10.000 eura, namijenjena nabavci savremene digitalne i laboratorijske opreme za kabinete. Riječ je o vrijednoj pomoći koja će omogućiti učenicima i nastavnicima kvalitetnije i sigurnije uslove za rad, otvarajući vrata savremenijem i kreativnijem obrazovno-vaspitnom

procesu.

„U ime učenika, zaposlenih i uprave škole, prisutne je pozdravila pomoćnica direktora Slobodanka Žižić, uputivši riječi dobrodošlice i zahvalnosti. Ona je istakla da ovakvi gestovi imaju neprocjenjiv značaj – jer nijesu samo materijalna podrška, već i snažna poruka povjerenja, ohrabrenja i zajedništva. Aleksandar Mijušković naglasio je važnost ulaganja u obrazovanje i podsjetio na tradiciju i ulogu naše Gimnazije u crnogorskom školstvu, istakavši brojne ugledne ličnosti koje je škola iznjedrila tokom svoje istorije. Zahvalnost na donaciji izrazila je i predsjednica Školskog odbora Ana Vujačić, naglasivši da podrška CGES-a predstavlja snažan podsticaj za dalji razvoj

i osavremenjavanje nastave“, navode iz Gimnazije.

Prije svečanog uručenja, održan je radni sastanak kojem su, pored Mijuškovića i njegove saradnice Nade Pavičević,

prisustvovali i pomoćnica direktora Slobodanka Žižić, predsjednica Školskog odbora Ana Vujačić, stručni saradnici – pedagoškinja Marica Ognjenović i bibliotekarka Jelena Rojević,

kao i predstavnica Učeničkog parlamenta Andrijana Šutović. Na sastanku su, kako se navodi u saopštenju, razmijenjene ideje i usaglašeni dogovori o daljoj saradnji, „uz obostranu spremnost da se i u budućnosti zajedničkim snagama unapređuje kvalitet obrazovanja“.

„Posjeta je završena u duhu zajedništva i međusobnog uvažavanja, ostavljajući snažan utisak da ulaganje u mlade i njihovo obrazovanje jeste ulaganje u budućnost. Gimnazija ‘Stojan Cerović’ s ponosom ističe zahvalnost CGES-u na ovoj vrijednoj podršci, koja će trajno obogatiti našu školu i otvoriti nove mogućnosti za generacije koje dolaze“, istakla je pomoćnica direktora Slobodanka Žižić.

N. N.

SMŠ „IVAN GORAN KOVAČIĆ“ NA DOGAĐAJU „THE OCEAN RACE EUROPE“ U TIVTU

DRAGOCJENO ISKUSTVO ZA SREDNJOŠKOLCE

• Događaj po prvi put uključio i Bokokotorski zaliv kao krajnje odredište jedriličarske trke započete u avgustu u Kilu, u Njemačkoj

Učenici hercegovačke Srednje mješovite škole „Ivan Goran Kovačić“ (turističke škole) imali su priliku da tokom dva septembarska dana prisustvuju jedinstvenoj manifestaciji pod nazivom „The Ocean Race Europe“, koja je po prvi put uključila i Bokokotorski zaliv kao krajnje odredište jedriličarske trke započete u avgustu u Kilu, u Njemačkoj.

„Tokom šest dana trajanja ovog međunarodnog događaja organizovane su brojne sportske, edukativne i kulturne aktivnosti. Naši učenici obišli su izložbene paviljone u Tivtu, posjetili takmičarske jedrilice

i družili se sa posadom. Posebno su bili ponosni što su mogli da budu dio događaja koji je u zaliv privukao veliku pažnju javnosti i turista. Ovo iskustvo bilo je dragocjeno ne samo zbog novih znanja i kontakata, već i zbog prilike da učenici u praksi vide kako se međunarodni sportski i turistički događaji organizuju“, kazali su iz ove škole.

Kako su dodali, Turistička škola nastaviće da pruža svojim učenicima mogućnosti za ovakva iskustva, „koja ih dodatno podstiču na učenje, saradnju i razvoj vještina važnih za njihovu budućnost“.

N. N.

OTVORENA NOVA VASPIITNA JEDINICA „MALI PRINC“ U ZAGORIČU

ULAGANJE U BUDUĆNOST ZAJEDNICE

• Otvaranju vrtića prisustvovali ministarka prosvjete, nauke i inovacija Anđela Jakšić-Stojanović i Dragan Marković, državni sekretar

Javna predškolska ustanova „Dina Vrbica“ otvorila je novu vaspitnu jedinicu „Mali princ 2“ u podgoričkom naselju Zagorič, koja je par dana kasnije primila prvu generaciju predškolaca.

Otvaranju vrtića prisustvovali su ministarka prosvjete, nauke i inovacija prof. dr Anđela Jakšić-Stojanović i Dragan Marković, državni sekretar.

Ministarka Jakšić-Stojanović je istakla da otvaranje nove vaspitne jedinice „Mali princ 2“ predstavlja značajan korak ka unapređenju predškolskog obrazovanja u Glavnom gradu.

„Ulaganje u nove prostore i kapacitete je ulaganje u budućnost naše zajednice. Vjerujem da će ‘Mali princ 2’ postati mjesto gdje će se naši mališani razvijati, učiti i rasti u sigurnom i podsticajnom okruženju“, naglasila je ministarka.

Direktorica JPU „Dina Vrbica“ Bojana Razić rekla je da se sa velikim ponosom i radošću otvara nova vaspitna jedinica.

„Ovaj vrtić, površine 500 kvadratnih metara, sa pet učionica, multimedijalnom

salom, kuhinjom i prostorijom za trijažu, na ovaj način postaje drugi dom za oko 200 djece uzrasta od jedne i po do šest godina“, istakla je Razić.

Novi vrtić je „produžena ruka“ vaspitne jedinice „Mali princ 1“, čiji kapaciteti nijesu mogli da isprate potrebe rastućeg naselja Zagorič i sve veći broj upisane djece. „Mali princ 2“ je, kako kažu iz resornog ministarstva, upravo odgovor na te potrebe, nastavak istog kvaliteta i standarda, ali u novom prostoru koji će omogućiti da još veći broj djece dobije priliku za odrastanje u podsticajnom i sigurnom okruženju.

N. N.

POTPISAN SPORAZUM SA BUGARSKOM O NAUČNO-TEHNOLOŠKOJ SARADNJI

RAZMJENA NAUČNIKA I
USAVRŠVANJE ISTRAŽIVAČA

- Sporazum su potpisali premijeri Crne Gore Milojko Spajić i Bugarske Rosen Željazkov, čime je stvoren osnov za dodatno jačanje veza između naučnoistraživačkih zajednica dviju zemalja

U Podgorici je potpisan Sporazum o naučnoj i tehnološkoj saradnji između vlada Crne Gore i Bugarske, kojim su na sveobuhvatan način definisani modaliteti naučno-tehnološke saradnje. Sporazum su potpisali premijeri Crne Gore Milojko Spajić i Bugarske Rosen Željazkov, čime je stvoren osnov za dodatno jačanje veza između naučnoistraživačkih zajednica dviju zemalja, saopšteno je iz Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija.

Saradnja na koju se ovaj Sporazum odnosi obuhvata: razmjenu delegacija, naučnika i eksperata, održavanje zajedničkih naučnih konferencija i stručnih skupova, osposobljavanje i usavršavanje istraživača, tehničara i menadžera u nauci i tehnologiji, razmjenu naučnih i tehnoloških informacija, sprovođenje zajedničkih istraživačkih projekata i druge oblike međusobno dogovorene naučne i tehnološke saradnje.

Pored toga promovisaće se saradnja između istraživača i

Foto: MPNI

istraživačkih ustanova u Crnoj Gori i Republici Bugarskoj, kroz zajedničke istraživačke projekte u dogovorenim prioritetnim oblastima saradnje, uz mogućnosti za crnogorske istraživače da unaprijede svoj istraživački rad u centrima i institutima Republike Bugarske, kao jedne od članica Evropske unije, da koriste savremene tehnologije i laboratorije, da zajedno sa bugarskim istraživačkim timovima učestvuju u EU okvirnim programima za istraživanje i inovacije

poput programa „Horizont Evropa“, te da realizuju razmjenu znanja i iskustava kroz zajedničke istraživačke projekte kao i da se realizuje usavršavanje magistrana i doktoranada.

U narednom periodu, a na osnovu potpisanog Sporazuma, pristupiće se realizaciji njegovih odredaba, kroz zajedničku pripremu programa saradnje, odnosno konkursa za zajedničke istraživačke projekte.

O. Đ.

VLADA CRNE GORE UTVRDILA PREDLOG ZAKONA O VISOKOM OBRAZOVANJU
TEMELJ SAVREMENOG I MEĐUNARODNO
PREPOZNATLJIVOG SISTEMA

Vlada Crne Gore je utvrdila Predlog zakona o visokom obrazovanju, koji je pripremio Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija. Ovim predlogom postavlja se temelj savremenog, pravednog i međunarodno prepoznatljivog sistema visokog obrazovanja, u skladu sa strateškim opredjeljenjima države i evropskim standardima.

Predlog zakona uvodi fleksibilan trociklični model studija – osnovne, postdiplomske i doktorske – uz mogućnost integrisanih programa. Praktična nastava postaje obavezan dio osnovnih studija u obimu od najmanje 30 ECTS kredita, čime se studentima omogućava da teorijska znanja dopune iskustvom u realnom radnom okruženju. Pored toga, jasno su definisani rokovi za završetak studija i pravila polaganja ispita, čime se obezbjeđuje veća pravna sigurnost i uređenost sistema.

Predlogom je propisan i status zatečenih studenata koji su upisani na master studijski program obima 120 ECTS, kojima će ustanova visokog obrazovanja, na zahtjev studenta, izdati diplomu postdiplomskih

specijalističkih studija, ako je taj student ostvario najmanje 60 ECTS, od predviđenih 120 kredita. Ova diploma će imati javnu važnost i biti ekvivalentna diplomi o stečenom VII1 podnivou nacionalnog okvira kvalifikacija. Na ovaj način će se studentima dvogodišnjih master studija omogućiti da steknu kvalifikaciju visokog obrazovanja koju prepoznaje tržište rada Crne Gore.

Jedan od ključnih principa ovog zakona jeste jednak pristup visokom obrazovanju. Studenti osnovnih i postdiplomskih studija na javnim ustanovama nastavljaju da studiraju besplatno, dok se studenti sa invaliditetom i studenti RE populacije oslobađaju plaćanja naknada i na privatnim ustanovama, uz podršku države kroz budžetsko finansiranje.

Utvrdivanjem ovog predloga Vlada je napravila snažan korak ka modernizaciji obrazovnog sistema, potvrđujući da ulaganje u znanje, mlade ljude i kvalitet obrazovanja ostaje jedno od ključnih državnih prioriteta.

O. Đ.

FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
UNIVERZITETA CRNE GOREOTKRIVENA BISTA
KNEZA ALEKSANDRA
BATENBERGA

- Dekan FPN-a prof. dr Boris Vukićević je govorio o vezama kneza Batenberga i Crne Gore, naglasivši da ovo nije samo bista jednog bugarskog monarha, već i simbol bugarsko-crnogorskog prijateljstva i saradnje, ali i kulturne, političke i dinastičke povezanosti Evrope u 19. vijeku

Premijer Republike Bugarske Rosen Željazkov sa delegacijom koju su činili potpredsjednik Vlade i više ministara, posjetili su Fakultet političkih nauka (FPN) Univerziteta Crne Gore (UCG), saopšteno je iz te visokoobrazovne ustanove.

Tom prilikom, premijer Željazkov studentima FPN-a održao je predavanje na temu „Evropa mladih generacija: Prednosti članstva u EU i lekcije iz bugarskog puta“. Događaju su prisustvovali predstavnici diplomatskog kora, princ Nikola Petrović Njegoš, predsjednik Upravnog odbora UCG prof. dr Milivoje Radović, predsjednica Grupe prijateljstva Skupštine Crne Gore sa Republikom Bugarskom Zdenka Popović i brojni članovi akademske zajednice.

Dekan FPN-a prof. dr Boris Vukićević naglasio je da je ovo peta posjeta ovom fakultetu nekog šefa države ili vlade u ovoj kalendarskoj godini, što svjedoči o značaju Fakulteta kao relevantnog mjesta dijaloga, prepoznatog u akademskoj i diplomatskoj zajednici kao prostor u kom se razmjenjuju ideje i otvaraju ključna društveno-politička pitanja.

Vukićević je istakao i dugogodišnju izvanrednu saradnju sa ambasadom Republike Bugarske i njenim ambasadorom u Crnoj Gori Stefanom Dimitrovom.

Premijer Željazkov se u svom predavanju osvrnuo na izazove sa kojima se Bugarska suočavala prilikom pristupanja Evropskoj uniji, poredeći ih sa izazovima koje Crna Gora ima na tom putu. Osim toga, bilo je riječi i o značaju koji evropsko članstvo ima za mlade generacije, što je bio povod za brojna pitanja studenata.

Nakon toga, premijer Željazkov i dekan Vukićević otkrili su bistu kneza Aleksandra Batenberga, rad bugarskog akademskog vajara Bojka Mitkova-Boja, kao i izložbu posvećenu ovoj značajnoj ličnosti bugarske istorije.

Tom prilikom Vukićević je govorio o vezama kneza Batenberga i Crne Gore, naglasivši da ovo nije samo bista jednog bugarskog monarha, već i simbol bugarsko-crnogorskog prijateljstva i saradnje, ali i kulturne, političke i dinastičke povezanosti Evrope u 19. vijeku.

Premijer Željazkov se u svom obraćanju prilikom otkrivanja biste osvrnuo na život kneza Batenberga, zaključivši da bez obzira na sve turbulencije u sudbini kneza, njegov život ostaje zauvijek povezan s Bugarskom, te da će knez uvijek ostati u Panteonu bugarskih istorijskih ličnosti kao vladar koji je simbol bugarske sudbine i ujedinjenja.

Željazkov je zahvalio donatorima: Ministarstvu vanjskih poslova Republike Bugarske, gradonačelnicima opština Sadovo, Brezovo i Sopot, profesoru Andreju Kehajovu, prof. dr Borisu Vukićeviću, prof. dr Milanu Markoviću, dr Ingu Endriku Lankauu i Stefanu Dimitrovu.

O. Đ.

ISTRAŽIVANJE PROF. DR IGORA IVANOVIĆA SA FILOLOŠKOG FAKULTETA UNIVERZITETA CRNE GORE

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA U NASTAVI MOŽE DA POVEĆA ANGAŽOVANOST I USPJEH STUDENATA

• Integracija AI alata u obrazovni proces otvara mogućnost da studenti budu motivisaniji, angažovaniji i uspješniji, dok nastavnicima pruža nove načine za prilagođavanje sadržaja i omogućava stvaranje interaktivnijeg i savremenijeg iskustva učenja

Istraživanje prof. dr Igora Ivanovića sa Filološkog fakulteta Univerziteta Crne Gore (UCG) otkriva da uvođenje vještačke inteligencije (AI) u nastavu može značajno da poveća angažovanost, motivaciju i uspjeh studenata, saopšteno je iz Rektorata UCG.

U ovom istraživanju učestvovala su 82 studenta osnovnih studija UCG, a rezultati pokazuju da su studenti, koji su koristili AI alate tokom nastave, imali više energije za učenje, veću posvećenost i bolju koncentraciju u pogledu gradiva, što je neposredno povezano sa boljim akademskim rezultatima.

TAKMIČARSKA AKTMOSFERA KROZ IGRU U KVIZOVIMA

Od ukupnog broja učesnika, 60 studenata Prirodno-matematičkog fakulteta (PMF) pratilo je nastavu uz pomoć AI alata, dok su 22 studenata sa Metalurškog fakulteta imali tradicionalnu nastavu engleskog jezika. Tokom semestra, u trajanju od otprilike 15 nedjelja, grupa studenata koja je imala AI alate u nastavi je koristila ChatDžipiti (ChatGPT) za personalizovane vježbe, interaktivne zadatke i dobijanje trenutnih povratnih informacija, dok je platforma Kviz (Quizizz) omogućila rad sa kvizovima u obliku igara i interaktivniji pristup učenju. Uz pomoć vještačke inteligencije praćen je napredak

Foto: UCG

perioda i ispitati koje funkcionalnosti najviše doprinose učenju, uz obraćanje dužne pažnje na etiku upotrebe vještačke inteligencije, privatnost podataka i jednak pristup tehnologijama.

AI NE MORA DA U POTPUNOSTI ZAMIJENI KLASIČNU NASTAVU

Ovo istraživanje pokazuje da AI ne mora da u potpunosti zamijeni klasičnu nastavu, već može da je dopuni i time unaprijedi. Integracija AI alata u obrazovni proces otvara mogućnost da studenti budu motivisaniji, angažovaniji i uspješniji, dok nastavnicima pruža nove načine za prilagođavanje sadržaja i omogućava stvaranje interaktivnijeg i savremenijeg iskustva učenja.

Autor rada, prof. dr Igor Ivanović bavi se korpusnom i računarskom lingvistikom, a takođe je zainteresovan za upotrebu računarskih programa i vještačke inteligencije u prevodenju i nastavi. Osim angažovanja u svojstvu vanrednog profesora, aktivno se bavi i konsektivnim i simultanim, kao i pisanim prevodenjem iz oblasti medicine, računarskih nauka i tehnologije. Ovaj rad je dostupan na portalu koji okuplja hrvatske naučne i stručne časopise (<https://hrcak.srce.hr/clanak/482679>).

O. Đ.

MINISTARSTVO PROSVJETE, NAUKE I INOVACIJA

USAVRŠAVANJE NAUČNIKA U EVROPSKOJ LABORATORIJI ZA MOLEKULARNA ISTRAŽIVANJA

• Istraživačima se omogućava pristup širokom spektru resursa, stručnim uslugama, naučnim posjetama, obukama, ljetnjim školama, konferencijama, doktorskim programima i postdoktorskim stipendijama

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija (MPNI) saopštilo je da se crnogorskim istraživačima pruža mogućnost usavršavanja kroz programe Evropske laboratorije za molekularnu biologiju (EMBL), koja je među vodećim svjetskim istraživačkim institucijama, a Crna Gora je postala njena punopravna članica 2018. godine. Jedinstveni portfolio integrisanih naučnih usluga EMBL-a istraživačima iz država članica omogućava pristup širokom spektru infrastrukture i resursa, stručnim uslugama, naučnim posjetama, obukama, ljetnjim školama, konferencijama, doktorskim programima i postdoktorskim stipendijama.

Program ARISE (Career Accelerator for Infrastructure Scientists) nudi

stipendije za iskusne profesionalce iz oblasti prirodnih nauka, tehnologija, inženjerstva ili matematike (STEM) koji žele da unaprijede tehnološki razvoj u oblasti bionauka i obuču se za upravljanje odgovarajućim istraživačkim infrastrukturnama. ARISE2 je postdoktorski program stipendiranja koji se finansira putem Marija Sklodovska Kiri Akcija (MSCA).

EIPOD-LinC je program postdoktorskih stipendija namijenjen perspektivnim istraživačima iz cijelog svijeta koji se bave interdisciplinarnim istraživanjem. Osmišljen je da podrži sve veću raznolikost karijernih putanja u evropskom istraživačkom prostoru, pružajući istraživačima mentorstvo, obuku i podršku za dalji razvoj karijere.

najveće prednosti AI okruženja istakli mogućnost personalizovanog učenja, takmičarsku atmosferu kroz igru putem interaktivnih kvizova i trenutne povratne informacije, koja su im omogućile da brže uče i učinkovitije savladavaju gradivo.

Autor istraživanja naglašava da rezultati moraju da se tumače uz dozu opreza, jer je ovo istraživanje sprovedeno na relativno malom uzorku i trajalo je jedan semestar, pa su potrebna nova, obimnija i dugoročnija istraživanja. Buduća istraživanja ovog autora će pratiti uticaj AI alata tokom dužeg vremenskog

Stipendisti će raditi na interdisciplinarnim istraživačkim projektima koje sami osmisle u kontekstu EMBL programa „Od molekula do ekosistema“. Važno je da projekti kandidatima omoguće sticanje novih vještina u oblasti interdisciplinarnih istraživanja.

Zainteresovani kandidati treba da pripreme interdisciplinarni predlog projekta i kontaktiraju istraživačku grupu u okviru EMBL-a kojoj bi se pridružili. Takođe, neophodno je uključivanje i partnerske institucije iz EMBL-a ili druge institucije iz neke od država članica EMBL-a, pridruženih zemalja ili potencijalnih država članica.

Program naučnih posjeta i stipendija omogućava kraću posjetu EMBL-u za istraživače u različitim fazama karijere.

Kratkoročne posjete EMBL-u namijenjene su intenzivnoj razmjeni znanja, tokom kojih istraživači iz država članica imaju priliku da do godinu dana rade u kolaborativnom i otvorenom naučnom okruženju ove organizacije.

Program je otvoren za pripravnike, studente master studija, diplomce master/diplomce osnovnih studija, doktorande i postdoktorande, istraživače, tehničke stručnjake i vođe istraživačkih grupa.

EMBL-EBI obuke iz oblasti bioinformatike mogu biti organizovane uživo ili na zahtjev istraživača.

EMBL kursevi i konferencije sada se realizuju i onlajn čime je omogućena široka dostupnost, saopštavaju iz MPNI.

O. Đ.

PROMOVISANA KNJIGA RADOVANA DAMJANOVIĆA „ESEJI I DRUGI RADOVI“

NEPROCJENJIV DOPRINOS ISTORIJI CRNOGORSKE PROSVJETE

- Dr Novica Vuković: Članci u ovoj knjizi su heterogeni, s temama koje se dominantno oslanjaju na autorovo primarno stručno usmjerenje i veliko praktično iskustvo
- Dr Jasmina Nikčević: Ova knjiga nudi čitaocima jedinstvenu dimenziju svjedočenja o jednom vremenu, fenomenima u obrazovno-vaspitnom sistemu Crne Gore, društveno-ideološkim promjenama, ličnostima koje su oblikovale obrazovanje...
- Autor: U knjizi su sublimirana viđenja i razmišljanja razvijana tokom skoro sedam decenija rada u prosvjeti

Povodom obilježavanja 30 godina postojanja Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica, u centralnoj knjižari u Podgorici organizovana je promocija knjige „Eseji i drugi radovi“ Radovana Damjanovića.

Ova zbirka tekstova i članaka, nastalih u posljednjih petnaestak godina, podijeljena je u nekoliko većih cjelina: „Eseji“, „Šećanja na rodoljube, jubileji“, „Promocije, prikazi i recenzije“, „Šećanja – nekrolozi“ i „Drugi radovi“.

O knjizi su govorili dr Jasmina Nikčević, dr Novica Vujović i autor. Moderator je bio urednik izdanja i odgovorni urednik Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva Lazo Leković.

Dr Novica Vujović je istakao da Radovan Damjanović, koji je više od pola vijeka posvetio obrazovanju, predstavlja ključnog autora koji je pružio najopsežnije informacije o kontinuitetu crnogorske prosvjete. Njegov rad obuhvata pisanje udžbenika i leksikografskih izdanja u kojima je objašnjavao temeljne pojmove u školstvu.

On je dodao da su brojne praznine u poznavanju istorije crnogorske prosvjete i neadekvatna kontekstualizacija činjenica, nastale usljed kasnog uspostavljanja institucija nauke i kulture u crnogorskom društvu, riješene Damjanovićevom pronicljivošću i saradnjom sa Zavodom za udžbenike i nastavna sredstva.

„Damjanović se susreo s ogromnom neistraženom i nedovoljno obrađenom arhivskom građom iz ove oblasti. U onome što je prije njega rađeno dominantna pažnja usmjeravana je na historizam i faktografiju, a manje na interpretaciju, upoređivanje i tumačenje procesa i pojava u našoj školskoj teoriji i praksi. Suočen s takvim stanjem, posvetio se arhivskom

istraživanju, obilasku škola širom Crne Gore i kontaktiranju s velikim brojem ljudi iz školstva radi prikupljanja podataka“, rekao je Vujović.

VELIKO PRAKTIČNO ISKUSTVO

On je ocijenio da su članci u ovoj knjizi heterogeni, s temama koje se dominantno oslanjaju na autorovo primarno stručno usmjerenje i veliko praktično iskustvo. Među naslovima iz te skupine su „Istorija prosvjete i školstva od najstarijih vremena do danas“, „Školstvo Crne Gore pred novim izazovima“, „Reforma obrazovno-vaspitnog sistema Crne Gore“ i „Mjesto i uloga školskog pedagoga u razvoju pedagoške djelatnosti“.

Prema Vujovićevim riječima, Damjanović se ne ograničava samo na interpretaciju činjenica iz istorije školstva, već se bavi i aktuelnim pitanjima, kao što su na primjer, prilozi o bolonjskom procesu, rasprava „Kakvu nastavu traži istorija“ i „Status intelektualaca u Crnoj Gori“.

Dr Jasmina Nikčević je ukazala da dominantan dio ove knjige, oko tri stotine stranica, čine eseji koji daju dijahronijski,

ali i sinhronijski prikaz i analizu prosvjetno-obrazovno-naučne oblasti u Crnoj Gori.

Više tekstova posvećeno je razvoju crnogorskog školstva od najranijih dana, uz podsjećanje na Gramatikalnu kotorsku školu iz 1326. ili 1329. godine, Podgoričku tekiju iz 1485, kao i školu u manastiru Stanjevići koju je osnovao vladika Sava, sve do odcodjenih početaka otvaranja svjetovnih školskih institucija 1834. kada je otvorena prva svjetovna škola na Cetinju.

„Ova knjiga nudi čitaocima jedinstvenu dimenziju svjedočenja o jednom vremenu, fenomenima u obrazovno-vaspitnom sistemu Crne Gore, društveno-ideološkim promjenama, ličnostima koje

su oblikovale obrazovanje, te kompleksnim pitanjima koja su obilježila pomenute procese i pojave, ali i suočavanje sa istinom koliko su danas sva ta pitanja neriješena“, naglasila je Nikčević.

Radovan Damjanović je istakao da je u ovoj knjizi sublimirao svoja viđenja i razmišljanja koja su se razvijala tokom skoro sedam decenija rada u prosvjeti.

Kako je rekao, jedan od njegovih glavnih ciljeva bio je da prikaže razvoj školstva u Crnoj Gori, ali i da sagleda kontinuitet svog rada i razmišljanja.

ISKORAK KA ENCIKLOPEDIJI

Damjanović je naveo da je pokušao da napravi mali

iskorak ka značajnijem djelu poput enciklopedije prosvjete Crne Gore, koja, kako je rekao, nedostaje.

„Dok god ne budemo imali enciklopediju, ne možemo ozbiljnije govoriti o svom školstvu“, naglasio je on.

Prema njegovim riječima, knjiga ne mora da se čita od početka do kraja, već čitaoci mogu da odaberu djelove koji ih interesuju.

Damjanović je autor i koautor dvadesetak knjiga i publikacija i preko 180 stručnih, istraživačkih, preglednih i informativnih radova, eseja i članaka iz oblasti pedagogije, didaktike, metodike nastave raznih nastavnih predmeta, andragogije, dječje i pedagoške psihologije, istorije crnogorskog školstva, leksikografije i dr. Knjiga „Eseji i drugi radovi“ posljednje je u nizu Damjanovićevih djela koje je Zavod objavio. Prethode mu „Mozaik vaspitno-obrazovnih tema i dilema“ (I i II knjiga), „Leksikon pedagoško-psiholoških pojmova i izraza“ (tri izdanja), „Rad školskog pedagoga“, „Leksikon ličnosti crnogorske prosvjete“ (dva izdanja) i „Leksikon institucija crnogorske prosvjete“.

Lj. V.

ISTORIJSKI KONTEKST

„Autor posebnu pažnju posvećuje pitanjima školskog zakonodavstva, uz korišćenje relevantne literature iz istorijske, geografske i pravne oblasti. Važno je napomenuti da su sve specifičnije teme uvijek razmatrane i analizirane u detaljno prikazanom istorijskom kontekstu ili književnom terminologijom rečeno – hronotopu“, rekla je Jasmina Nikčević. Ona je dodala da je na isti način istražen i istorijat razvoja institucija za školovanje učiteljsko-nastavničkog kadra u Crnoj Gori, kao i kompleksna uloga stranaca u tom procesu, koji su u periodu XIX vijeka učinili mnogo da Crnu Goru obrazovanje izvuče iz zaostalosti i nepismenosti.

U KNJIŽARI ZAVODA ZA UDŽBENIKE PROMOVISANA KNJIGA „BOŽJI DANI“ ĐORĐA GREGOVIĆA

TOPLINA, RANJIVOST I SNAGA LJUDSKOG POSTOJANJA

• Prema riječima književnika Nikole Nikolića, Gregović je u ovoj zbirci pratio onu Čehovljevu „da treba pisati tako da misli-ma bude široko, a riječima tijesno“

U centralnoj knjižari Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica (ZUNS) održana je promocija knjige „Božji dani“ autora Đorđa V. Gregovića.

Riječ je o zbirci priča koja je odabrana na prošlogodišnjem konkursu za vanudžbeničku literaturu, a koja je potom objavljena u ZUNS-ovoj biblioteci „Savremenik“.

Uvodeći prisutne u promociju, urednica izdanja Jadranka Đerković istakla je kako se radi o knjizi „o ljudima i životu, prostoru i vremenu, svakodnevi i njenim nevidljivim dubinama“.

„‘Božji dani’ donose priče koje su bliske i prepoznatljive, ali i univerzalne. One u sebi nose toplinu, ranjivost i snagu ljudskog postojanja. Kao urednica knjige želim istaći da je rad na rukopisu bio dragocjen proces. Moj urednički zadatak je bio da rukopisu dam jasnoću i ritam, da svaka priča ostane autentična, a da zbirka kao cjelina bude jedinstvena. Utoliko mi je bilo zadovoljstvo pratiti kako se ova zbirka oblikuje i

stiće svoju konačnu formu. A kao čitateljki, još veće mi je zadovoljstvo da podijelim to dragocjeno iskustvo sa vama. Autor ove priče određuje kao priče iz provincije. Time jasno upućuje čitaoca na prostor izgled marginalan, ali istovremeno snažno obojen lokalnim osobenostima, od mentaliteta i govora, do ritma života i sitnih običaja koji oblikuju svakodnevnicu. No, provincija kod Gregovića nije tek geografska odrednica, već metaforički prostor ljudskog iskustva. Ona je pozornica na kojoj se ispisuju univerzalne teme, porodični odnosi, sudbinski lomovi, borbe za dostojanstvo i istrajnost u malim životnim pobjedama i porazima. U toj raznolikosti Gregović uspijeva da otvori pitanja unutrašnje provincije, stanja čovjekove svijesti, koje jednako može postojati u metropoli, kao u malom mjestu“, naglasila je ona.

Prema riječima književnika Nikole Nikolića, Gregović je u ovoj zbirci pratio onu Čehovljevu „da treba pisati tako da misli-ma bude široko, a riječima

tijesno“.

„I odista, čitava ova knjiga naslanja se na taj spisateljski ideal. Gregović je uspio pro-naći vlastiti jezik, koji se istovremeno može smatrati minimalističkim, ali i bremenitim usljed majstorski ukomponovanih slika, motiva, sintaksičkih prečica. On piše tako da vam se na kraju čini kako ste pročitali petsto stranica, a ova zbirka ih ima jedva stotinak. Rezultat je to brižljivo građene konstrukcije, u kojoj je svaki element presudan i u kojoj se niti jedna karika ne može smatrati suvišnom. Gregović ne dopušta sebi momente praznog hoda, tako učestale boljke kod savremenih pisaca. Oni kao da time

omogućavaju sebi periode predaha, ali time se s druge strane potcjenjuju čitaoci. Gregović ih poštuje svojom permanentnom budnošću, ali i perspektivom koja im omogućava da budu aktivni sudionici pročitano-ga, a ne neki nijemi posmatra-či, imobilisani svjedoci. Tako njegov mali mediteranski Makondo, sa svim svojim divnim radostima i tugama, postaje i dio našeg svijeta“, ukazao je on.

Posjetioci koji su ispunili ZUNS-ovu knjižaru obratio se i autor „Božjih dana“.

„Ovu zbirku bih mogao nazvati prekorednom, jer se desila mimo plana, nakon knjige koja je sticajem okolnosti okončana, ali još nije ugledala

svjetlost dana. Inspiraciju sam dobio vozeći se jedne kišne noći malim primorskim mjestom, za vrijeme kovida, i snimajući prazan grad. Bio je to čudan doživljaj, filmičan. Bio sam iznenađen koliko mi se, tokom te čudnovate vožnje, javilo slika iz prošlosti. Zato među ovim pričama ima i onih koje su starijeg datuma, a koje su suštinski vezane za moj jug i mentalitet Mediterana. Na kraju sam došao do ideje da taj moj provincijski svijet postane tačka prepoznavanja, esencija jednog umjetničkog djela – kroz ljude, događaje, ali prije svega kroz neobične sudbine pojedinaca. Ti pojedinci na svoj način nose svoje sudbine, a meni kao piscu je bilo zanimljivo da se ‘zakačim’ na njihovu ranjivost, jer sam bolje mogao opisati njihove borbe, iskušenja, manje ili veće tragedije koje nas čine ljudima. Otuda i ta dinamika melodrame, koja dolazi iz naizgled sitnih životnih priča, a može dobiti i neke grandiozne, gotovo epske dimenzije“, zaključio je on.

N. N.

NA FIAT-U PROMOVISANA ZBIRKA POEZIJE „SIRUP OD OGORČEVINE“ DRAGANE ERJAVŠEK

NAGLAŠENA SAMOSVIJEST

U sklopu 41. Festivala internacionalnog alternativnog teatra (FIAT), u dvorištu Kuslevove kuće u Podgorici promovisana je zbirka poezije „Sirup od ogorčevine“ autorke Dragane Erjavšek.

Riječ je o knjizi koju je u biblioteci „Savremenik“ objavio Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica, a koja je nagrađena na posljednjem sarajevskom sajmu knjiga.

Govoreći o autorki i njenom djelu, književnik Balša Brković ukazao je na činjenicu da je Erjavšek istaknuta kao književnica, ali i kritičarka i prevoditeljka, pa je u pitanju „književna pojava značajnijih razmjera“.

„U ovoj zbirci autorka se poigrava rodovima, naracijama,

pripovjednim tačkama, pa je svaka od ovih pjesama, na neki način, i briljantna mikropriča, u kojoj imate toliko slojeva, maskiranja. Ono što je u prvom planu i što na neki način mora da vas zainteresuje jeste autorka koja je toliko samosvjesna da to i te kako prija, posebno u jednoj književnosti gdje se vjeruje da poezija treba biti zapis iz duše. Ovdje je, s druge strane, riječ o mnogo složenijim strategijama, mnogo složenijim pojmnim poljima, jer to gdje ulazi ova autorka – a pritom se sve pjesme dešavaju u određenoj vrsti hronike sobe i hronike sebe – dovodi do svojevrzne naglašene samosvijesti“, naveo je on.

Govoreći o vlastitim

podsticajima za poetski angažman, Erjavšek je rekla kako je prije svega pokušavala samoj sebi da objasni zašto neke stvari radi, „zašto ih ne nalazim kod nekih crnogorskih pjesnika, pa

sam morala da nađem neko opravdanje za slučaj da me pitaju zašto su pjesme upravo takve, te da pojasnim da nijesam u njima nužno ja“.

„Smatram da će neka od

budućih antologija crnogorske poezije možda imati dominantno žene kao autore, jer trenutno mnogo žena piše vrhunsku poeziju. One su izbile u prvi plan onoga trenutka kad su prestale razmišljati šta će ko reći o tome, kad su počele slobodnije da pišu. I to je fenomen čitavog Balkana. Žene su se same izborile za sebe, prostor im niko nije ustupio, i to je njihova velika pobjeda“, istakla je ona.

Sagovornici su podsjetili i na činjenicu da je zbirka „Sirup od ogorčevine“ objavljena kao jedna od odabranih na prošlogodišnjem konkursu za vanudžbeničku literaturu Zavoda za udžbenike.

N. N.

ZAVOD ZA UDŽBENIKE PREDSTAVIO KNJIGU „POTRAGA“ VESELINKE MARTINOVIĆ

SCENSKI I ŽIVOTNI PANOPTIKUM

• Promociju knjige učinila su zanimljivom upravo djeca, vršnjaci junaka iz ove knjige, učenici trećeg razreda osnovnih škola koji su u dvadesetominutnom performansu govorili odlomke iz nagrađenog teksta

U knjižari Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva u Podgorici predstavljen je dramski tekst „Potraga“ autorke Veselinke Martinović, a riječ je o jednoj od nagrađenih knjiga na prošlogodišnjem Zavodovom anonimnom konkursu za vanudžbeničku literaturu.

U prostoru knjižare u kom se tražilo mjesto više i u kom su veliki dio publike činila djeca, svi mi prisutni shvatili smo koliko je neophodno i zahvalno stvarati za najmlađe, naročito tekstove koji u predtinejdžerskim godinama asociraju na zahtjevne duhovne potrage djece ovog uzrasta.

Promociju knjige učinila su zanimljivom upravo djeca, vršnjaci junaka iz ove knjige, učenici trećeg razreda osnovnih škola koji su u dvadesetominutnom performansu govorili odlomke iz nagrađenog teksta.

Jovanka Vukanović, autorka recenzije i predgovora uz knjigu, kratko je, polazeći od same fabule, predložila publici da je glavni lik ove knjige dječak Emin koji kreće u potragu za ocem i kako se u međuvremenu ne vraća, njegovi školski drugari počinju se ozbiljno

brinuti. Alarmirali su policiju u želji da im pronađe druga, vrati ga njegovoj majci i njima, njihovom razredu, školi. Svaki od Eminovih drugova, od tog trenutka, ima svojih pet minuta, tokom kojih će pokušati razgrnuti enigmu Eminovog nestanka, a uz to pokazati i ličnu kartu svog odrastanja, draž svog vremena, porodični i društveni milje, uz neizbježnu poveznicu sa školom, knjigama, učenjem, iz kojih izrastaju njihove obaveze i ljubav prema bližnjima, prijateljima, i svakako, svijest o zdravoj prirodi.

TRI TEMELJNE DIMENZIJE

„Te tri dimenzije – porodića; odrastanje, prijateljstvo, škola; i svijest i odgovornost o zdravom životu, koji prerasta u fenomenološki problem naše planete – temeljno odražavaju ovaj jaki scenski, ali i životni, egzistencijalni panoptikum“, naglasila je Vukanović.

Marijana Simonović, koja potpisuje ilustracije i dizajn knjige, govorila je o realistično prikazanim likovima, o njihovim različitostima i karakteristikama koji se razotkrivaju kroz

dramske dijaloge. A da bi se uspjeli vjerno ilustrovati, treba se poistovjetiti sa likovima, jer „jedino tako mogu proniknuti u radost ili tugu, u zabrinutost, u strah, u nesigurnost i nacrati jedno stanje duše... Svaki gest i izraz lica prepoznaje oni kojima je ova ilustracija namijenjena. Prepoznaje sebe u toj emociji. Saosjećaje sa glavnim junakom. Shvatiće poruku. Čak i oni koji još uvijek nijesu naučili da čitaju slova, znaće da iz izraza lica proniknu u radnju ove priče“, rekla je ona o suštini stila ilustracije koja je inače bliska strip formatu, omiljenom stilu tinejdžerskog uzrasta.

PODSTICANJE DOMAĆIH STVARALACA

Mr Radule Novović, urednik u Zavodu za udžbenike, koji je bio i moderator ove književne večeri, podsjetio je publiku na činjenicu da je još prije nekoliko godina Zavod proces nabavke vanudžbeničke literature podigao na jedan viši, objektivniji nivo.

„Raspisivanjem javnih konkursa želimo inspirisati domaće stvaraocce da se pojavljuju na

književno-umjetničkoj sceni, a naročito kada je u pitanju literatura za djecu. U međuvremenu smo objavili nekoliko ozbiljnih rukopisa koji su već zavrijedili pažnju čitalačke publike, ali i osvojili značajne nagrade na domaćim i regionalnim sajmovima knjiga. Jedan od glavnih ciljeva ovog našeg projekta – objavljivanja vanudžbeničke literature, jeste upravo afirmacija i promocija pisca i njegovog djela“, kazao je on, podsjećajući da je značajan doprinos u stilističko-poetičkom oblikovanju ovog djela do konačne verzije dala i članica žirija Svetlana Jovetić-Koprivica.

Na kraju ovog književnog

programa, autorka Veselinka Martinović je i kao učiteljica koja se profesionalno bavi vaspitavanjem najmlađih, ali i kao autorka desetak rukopisa za djecu, skrenula pažnju na važnost čitanja, razvoj zdrave ličnosti, bogaćenja rječnika, razvijanja plemenitosti, empatije, mašte, kreativnosti. Napravila je paralelu između onog poučnog što dijete može naći u svakoj knjizi i mnoštva „neadekvatnih, sumnjivih, a nekada i opasnih sadržaja koje svakodnevno konzumiraju putem društvenih mreža. I zato djecu treba učiti da čitaju i da se ponose knjigama koje su pročitali“.

N. L.

ZUNS-OVA IZDANJA NA LJETNIM FESTIVALIMA

ŽENSKJE PERSPEKTIVE NASUPROT MASKULINOM KANONU

Na ljetos održanim kulturnim festivalima, koji iz godine u godinu obogaćuju turističku ponudu crnogorskog primorja, nova izdanja Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica doživjela su nekoliko markantnih predstavljanja čitalačkoj javnosti.

Radi se, u prvom redu, o knjigama koje su na prošlogodišnjem Zavodovom konkursu za vanudžbeničku literaturu dobile jednoglasnu podršku žirija, pa su se nedugo potom našle u sad već prepoznatljivoj ediciji „Savremenik“.

Tako je na Grad teatru u Budvi promovisana zbirka priča „Jevanđelje po uterusu“ autorke Svetlane Kalezić-Radonjić, s kojom je razgovarala urednica izdanja Maja Malbaški. Prisutni su mogli čuti nešto više o autorkinim neobičnim narativnim strategijama, ženskoj perspektivi koja sve više potiskuje tradicionalistički maskulini kanon, te o, kako je autorka rekla, „ženskim tišinama kojima sam dala glas“.

Zbirka poezije „Sirup od ogorčevine“ autorke Dragane Erjavšek predstavljena je na Barskom ljetopisu i Sajmu knjiga u Ulcinju. U Baru je sa autorkom razgovarao književnik Nikola Nikolić, dok su u Ulcinju sa čitaocima svoje utiske podijelili profesorica književnosti

Marija Šušter i novinar Ismet Kalaba. Na platou Pijace suvenira, autorka je govorila o svom književnom putu, inspiraciji i stvaralačkim procesima, ističući da „jednom autoru u nekom trenutku višak teorijskih znanja o književnosti može više da škodi nego da pomogne“.

N. N.

ZAVOD ZA UDŽBENIKE NA SAJMU KNJIGA U TUZIMA

PREPOZNATLJIVA KULTURNA MANIFESTACIJA

U Tuzima, na Trgu Đerđa Kastriota Skenderbega, nedavno je održan šesti sajam knjiga.

Prilikom svečanog otvaranja, javnosti se u ime organizatora obratila sekretarka Sekretarijata za lokalnu samoupravu Marina Ujkaj, a manifestaciju je zvanično proglasio otvorenom prvi čovjek Tuzi Lindon Đelaj.

Na ovom međunarodnom kulturnom događaju ove je godine bilo zastupljeno 40 izdavača iz Crne Gore, Albanije, Kosova i Sjeverne Makedonije.

Tradicionalno, kao i svih prethodnih godina, među izlagačima se našao i Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica. Posjetiocima je predstavljena bogata vanudžbenička literatura na albanskom jeziku, koja je jedan od važnijih segmenata u produkciji ove kuće.

N. N.

PODGORIČKO KULTURNO LJETO

ODRŽANO AUTORSKO VEČE KRISTIANA NOVAKA

• O odnosu pojedinca i sistema u svom najnovijem romanu, „Slučaj vlastite pogibelji“, autor je istakao da, ako napišeš knjigu, snimiš film ili izvedeš predstavu, vjerovatno će se to proširiti kapilarno na širi dio društva

Stvaralaštvo poznatog hrvatskog pisca Kristiana Novaka predstavljeno je pred brojnom publikom u podgoričkom Njegoševom parku. Književno veče dio je redovnog književnog programa KIC-a „Budo Tomović“, kao i manifestacije Podgoričko kulturno ljeto.

U uvodnom dijelu programa, autor se kroz razgovor sa teoretičarkom književnosti Jelenom Knežević, na pitanje o načinu na koji je došao do majstorskog povezivanja fabularne linije u okviru romana „Ciganin, ali najljepši“, a koje u jednom trenutku jedna drugu razotkrivaju i razrješavaju, kazao: „Sve, čini mi se, o čemu danas pišem vučem sa sobom iz djetinjstva. To moje djetinjstvo je, između ostalog, obilježeno činjenicom da je moje selo na samom sjeveru Međumurja, tj. na najsjevernijoj tački Hrvatske, tri kilometra je udaljeno od romskog naselja. Oduvijek mi je bilo neobično zašto neke ljude pozdravljamo na cesti, a neke druge ne. Ovi drugi koje ne pozdravljamo su većinom

bili Romi. Nikako mi nije bilo jasno odakle taj jaz, to neko silno nepovjerenje, ta činjenica da nismo uključeni u živote jedni drugih, a živimo praktično selo do sela. Iako vidiš da oni žive drugačije nego što mi živimo. Tako da o svim stvarima koje mi nisu bile u potpunosti jasne zapravo sam pisao“.

Osvrnuvši se i na to na koji je način izbjegnuta kulturna apropiacija u romanu „Ciganin, ali najljepši“, romanu koji ima višeslojno kulturološko nijansiranje, jer se u okviru njega pojavljuje jedna vrlo društveno aktualna tema, pogotovo u trenutku kad je roman objavljen – tema migracija, istakao je da je sa ovom knjigom mogao zalutati na hiljadu mjesta.

„Zato što ne samo što pišem iz prvog lica, iz perspektive mladog Roma, već i iz perspektive mladog Kurda, ali i iz perspektive žene. Sa druge strane, nekako sam imao osjećaj da imam priču koja je utemeljena na nekoliko priča koje sam čuo u svojoj okolini i da ako je ja ne ispričam, neće niko drugi. Nakon toga počeo sam

zapravo pisati iz trećeg lica, upravo kako bih izbjegao to pitanje 'odakle tebi pravo pisati iz perspektive mladog Roma'. Međutim, iz trećeg lica je to meni bilo katastrofa, kao da je Chat GPT izbacio neki vrlo suv i dosadan prozni tekst. Nakon toga sam se vratio u neko svoje prirodno stanje, odnosno shvatio sam da ja zapravo najbolje pišem iz prvog lica. Zamislio sam da imam četiri lika i da snimam dokumentarac, gdje oni meni o sebi govore u prvom licu. Na taj način sam se uspio odvojiti

od toga. Hrvatska je 2015. godine bila dio migrantske rute, otuda je migracija bila motiv“, istakao je Novak.

O odnosu pojedinca i sistema u svom najnovijem romanu, „Slučaj vlastite pogibelji“, autor je istakao da, ako napišeš knjigu, snimiš film ili izvedeš predstavu, vjerovatno će se to proširiti kapilarno na širi dio društva.

„Na taj način si se manje-više obratio ljudima koji su konzumenti umjetnosti i koji su u stanju revidirati nekako svoje

mišljenje. Međutim, ako hoćeš nešto instant i jako brzo, još uvijek je jedini način uključiti se u politički i građanski aktivizam. Ono što književnost i umjetnost mogu to je artikulirati probleme kojih nismo svjesni. I onda se dogodi da pročitam nešto u novinama, nešto kao što je to bilo 2013. godine sa slučajem mladog hrvatskog saobraćajnog policajca, koji je nedaleko od mene zaustavio nekog koga nije smio i zbog toga ušao u konflikt sa svojim nadležnima, ali i sa nekim od svojih kolega“, kazao je Novak.

Kako je naveo, uvijek nastoji da taj iracionalni dio, bez kojeg nije u stanju napisati priču, na neki način tematizuje.

„Snovi koje imamo, vizije koje imamo, svaki dan su dio naših života, podjednako kao nešto što možemo rukom do-dirnuti. Taj dio koji je potpuno nelogičan i koji se čini kao da ne spada u one naše konkretne narative, koje koristimo da bismo se lakše snalazili kroz život – ja bez toga nijesam u stanju napisati priču“.

N. N.

FILM „RAJSFERŠLUS“ MATA ULJAREVIĆA DOBIO PODRŠKU HRVATSKOG AUDIOVIZUALNOG CENTRA KOMPLEKSNO I VJEŠTO STRUKTURISANO DJELO

Crnogorski kratkometražni animirani film „Rajsferšlus“ reditelja i animatora Mata Uljarevića, u produkciji Nemanje Popovića (koji je ujedno i kompozitor filma), iz kompanije „Vissoco Studio“ iz Podgorice, dobio je podršku Hrvatskog audiovizualnog centra u kategoriji za proizvodnju manjinskih koprodukcija u iznosu od 18.000 eura.

Film „Rajsferšlus“ je već dobio podršku Filmskog centra Crne Gore na konkursu za sufinansiranje animiranih filmova za 2024. godinu.

U obrazloženju odluke, žiri je istakao da film „Rajsferšlus“ predstavlja izuzetno kompleksno i vješto strukturisano djelo koje polazi od ideje slušanja apstraktnih zvučnih zapisa koji iniciraju nadrealistički narativni mozaik. Nadahnut kafkijanskom prozom o preobražaju te Platonovoj Alegoriji o pećini, reditelj je stvorio efektanu i originalnu priču o dvije

djevojčice, jednoj odvažnoj, drugoj povučenoj, koje osmišljavaju dva lika, Lavotigra i Djevojčicu, u bajci o suočavanju s vlastitim strahovima. Priča je zaživjela kroz podjednaku sinergiju zvukova i pokreta, dok svojom simbolikom jasno upućuje na sadašnjost kao svojevrsnu savremenu „pećinu“.

U odluci se dodaje da je Mato Uljarević, svestrani umjetnik, već pokazao svoj talenat kao reditelj kratkometražnog animiranog filma na ovogodišnjem Svjetskom festivalu animiranog filma u Zagrebu, gdje je njegov prvijenac „Uroš“ uvršten u Veliko takmičenje Animafesta i osvojio nagradu „Zlatko Grgić“ za najbolji prvi film napravljen izvan obrazovne institucije. U svom se debiju predstavio spajem upečatljive likovnosti i priče snažnih emocija koji razvija i u ovom projektu.

Hrvatski partner u projektu je kompanija „Jaka produkcija“.

N. N.

ZAVRŠENI RADOVI U KIC-U „BUDO TOMOVIĆ“ NOVO LICE KULTNE SALE

Zvanično su okončani radovi na zamjeni sjedišta i obnovi podnih i zidnih obloga u velikoj sali Kulturno-informativnog centra „Budo Tomović“ u Podgorici. Zahvaljujući donaciji Turske agencije za međunarodnu saradnju (TIKA), centralni prostor KIC-a dobio je savremen i funkcionalan izgled.

„Sala, u kojoj su decenijama stvarana i njegovana značajna kulturna ostvarenja, sada je opremljena udobnim sjedištima, dok je enterijer dodatno unaprijeđen obnovom itisona. Publika i umjetnici već u narednim programima imaju priliku da osjete novi komfor i atmosferu dostojnu značaja ovog prostora“, kazali su iz KIC-a.

Direktorica ove ustanove Aida Batić naglasila je da završetak projekta predstavlja krunu višemjesečnih priprema i planiranja.

„Velika sala je centralno mjesto KIC-a i prostor okupljanja generacija. Zahvaljujući ovoj vrijednoj donaciji, dobila je izgled kakav zaslužuje i ambijent

u kojem će publika s još većim zadovoljstvom pratiti programe. Ovo je ulaganje u kulturni život zajednice i buduće stvaralaštvo“, kazala je ona.

Tokom čitave prethodne godine intenzivno se radilo na stvaranju uslova za realizaciju ovog projekta – od planiranja i projektovanja, do tehničkih provjera i koordinacije sa partnerima. Ova faza bila je od presudnog značaja, jer je omogućila da se svi radovi završe u planiranom roku i na najvišem nivou kvaliteta.

Posebna zahvalnost upućena je koordinatorki TIKA-e Nihal Ersoy, koja je sa svojim timom prepoznala značaj ulaganja u kulturnu infrastrukturu i podržala realizaciju projekta.

„Pomenuta saradnja pokazuje da međunarodni partnerski odnosi donose dugoročne i vidljive rezultate, posebno kada su usmjereni na prostore koji okupljaju ljude, njeguju umjetničke vrijednosti i stvaraju nova kulturna iskustva“, poručuju iz KIC-a.

N. N.

RAZGOVOR S KNJIŽEVNIKOM STEFANOM ČAPALIKUOM POVODOM NJEGOVOG ROMANA „ANĐEO U FRAKU“ (ZAVOD ZA UDŽBENIKE I NASTAVNA SREDSTVA – PODGORICA, 2024)

KNJIŽEVNO DJELO SA ESTETIKOM FILMA

• Uopšte se ne slažem sa filozofijom deheroizacije zbog strogosti diktature. Naprotiv. Što je diktatura bila oštrija, to je otpor prema njoj bio jači

Recite nam nešto o Vašoj inspiraciji za roman „Anđeo u fraku“. Koliko ste se oslanjali na stvarnost, a koliko ste ostavili prostora za fikciju?

„Anđeo u fraku“ inspirisan je životom i djelom kompozitora prve albanske opere, Prenka Jakove. Njegova ličnost je iznjedrila mnoge anegdote, koje su još uvijek žive, posebno u mom gradu Skadru. Lično sam odrastao slušajući toliko glasina o ovom čovjeku da je bilo nemoguće da ne vratim dug svome gradu. Kao što kaže veliki američki pisac Truman Kapot: „Sva književnost je glasina“ (All literature is gossip). U tom smislu, odnos između stvarnosti i fikcije bio je poput odnosa pijeska unutar pješčanoga sata, tako da je ponekad dominiralo jedno, a ponekad drugo u gotovo jednakom omjeru.

Držali ste se neke vrste obrnute hronologije, krećući se od nedavnih ka ranijim vremenima. Zašto ste se na ovaj način igrali s vremenskim ravnicama?

Igrao sam se jer je, po mom mišljenju, život protagoniste postao film. Legende, glasine i

anegdote o njemu bile su scenario, dok sam ja bio režiser ovog nikada snimljenog filma.

Roman se, dakle, razvija estetikom filma. Svako poglavlje je „plan sekvence“, ako koristimo filmski jezik.

U romanu se umjetnost pojavljuje kao protivteža političkom oblikovanju i partijskoj kontroli cjelokupne stvarnosti kao izraz želje za slobodom. U kojoj mjeri je ona u stanju da razbije okove totalitarizma, kada znamo da je od početka to neravnomjerna borba?

Prenk Jakova, ili Pol Đakova u romanu, je bio heroj. Lično sam želio da odam počast ljudima otpora, a posebno umjetnicima koji su živjeli pod diktaturom. Uopšte se ne slažem sa filozofijom deheroizacije zbog strogosti diktature. Naprotiv. Što je diktatura bila oštrija, to je otpor prema njoj bio jači.

Mnogi likovi se pojavljuju u romanu. Šta je bilo najizazovnije u radu na njihovoj karakterizaciji?

Najizazovniji je bio opis orkestra, članova i hora, odnosno onih momaka i djevojaka koji slijepo vjeruju u umjetnost, u

muziku.

S obzirom na obimnu građu koju koristite, koliko i kakva istraživanja su prethodila stvaranju ovakvoga djela?

Stalno sam u kontaktu s nekolicinom ljudi koji su i dalje tu, a iz tog vremena su, i bili su bliski Prenku Jakovi. Nikada nijesam kontaktirao s njegovom porodicom u vezi sa ovim projektom, jer sam se bojao da ću postati plijen bliskih i intimnih sentimentalnosti.

Takođe, pisane hronike i memoari bili su snažan izvor inspiracije.

Naglasili ste da je Vaš rodni grad mjesto koje se teško pokoravalo „velikim emancipatorskim akcijama Partije“. Šta je to u Skadru što je održavalo tu spasonosnu dozu pobune?

Mislim da je to bio libertinski duh, njegovan stoljećima kroz škole, skupove, umjetnost i underground kulturu.

N. N.

(prevod sa albanskoga na crnogorski jezik – Danilo Brajović)

POTPISAN SPORAZUM O SARADNJI IZMEĐU FILMSKOG CENTRA I AMBASADE FRANCUSKE PUT DO EVROPSKOG I SVJETSKOG TRŽIŠTA

• Božović je istakla da Sporazum potvrđuje podršku Francuske u realizaciji sporazuma zaključenog ove godine na Kanskom festivalu, prvog bilateralnog koprodukcionog ugovora koji je Crna Gora potpisala u oblasti kinematografije

Ambasadorka Francuske u Crnoj Gori An Mari Maske i direktorica Filmskog centra Crne Gore Aleksandra Božović potpisale su Sporazum o saradnji koji otvara vrata crnogorskoj kinematografiji, ne samo na evropskom, već i na svjetskom tržištu, pružajući crnogorskim filmovima i projektima priliku da se predstave na globalnoj sceni.

Maske je kazala da je veoma srećna što potpisivanjem ovog sporazuma može da podrži konkretizaciju dogovora potpisanih u Kanu, kojima se unapređuje kinematografska saradnja i koprodukcija između dvije države.

„Ideja je da se jačaju saradnja i razmjena između francuskih producenata i producenata sa Zapadnog Balkana. Deset festivala iz regiona su partneri u ovom projektu, među kojima je i veoma uspješan Filmski festival u Herceg Novom“, navela je Maske.

Istakla je da su nosioci projekata imali priliku da se na ovom festivalu sretnu sa francuskim producentima i predstavnicima francuskih festivala.

„Konkretno, mislim na festival Les Arcs iz regiona Alpi, koji predstavlja uvod u Kanski festival. To je bila prilika da radimo na filmskim koprodukcijama“, rekla je Maske.

Ambasadorka je zahvalila Filmskom centru Crne Gore, kao i crnogorskim rediteljima.

Božović je istakla da Sporazum potvrđuje podršku Francuske u realizaciji sporazuma zaključenog ove godine na Kanskom festivalu, prvog bilateralnog koprodukcionog ugovora koji je Crna Gora potpisala u oblasti kinematografije.

„Na ovogodišnjem, 38. izdanju Filmskog festivala u Herceg Novom, organizovali smo i druge po redu Dane crnogorske filmske industrije 'Montenegro Film Rendezvous', gdje smo ugostili

projekte sa Zapadnog Balkana, uz podršku Ambasade Francuske i Francuskog instituta u Crnoj Gori, kao i francuske producente“, rekla je Božović.

Ona smatra da je nemjerljiv značaj ove saradnje, koja se intenzivno razvija već tri godine, a koja je najprije krunisana potpisivanjem sporazuma između

Filmskog centra Crne Gore i Nacionalnog centra za kinematografiju i pokretne slike Francuske (CNC) 2024. godine, a zatim i koprodukcionog ugovora 2025,

„Iz prostog razloga što crnogorski producenti i reditelji imaju priliku da se susretnu sa francuskim kolegama, predstave svoje projekte i na taj način postanu dio najveće evropske filmske industrije – one u Francuskoj“, navela je Božović.

Istakla je i da se kroz ovaj Sporazum otvaraju vrata ne samo evropskoj, već i svjetskoj kinematografiji, čime crnogorski filmovi i projekti dobijaju priliku da budu vidljivi na globalnom nivou.

„Želim da se zahvalim i najavim nastavak uspješne saradnje koju smo ostvarili kroz projekte realizovane do sada, ali i kroz one koje planiramo u narednom periodu“, zaključila je Božović.

N. N.

Poetske vertikale

Poziv čitaocima i saradnicima
iz škola za kreiranje strane
„Poetske vertikale“

U cilju afirmacije darovitih đaka, nastavnika osnovnih i srednjih škola, kao i stručnih saradnika, a sa željom da širu javnost upoznajemo sa njihovim stvaralaštvom, otvorili smo stranu „Poetske vertikale“. Očekujemo da nam šaljete svoje literarne i likovne radove, a mi

ćemo ih redovno objavljivati na portalu kao i u štampanom broju koji izlazi četiri puta godišnje. Vjerujemo da ćemo kreativnom saradnjom zainteresovati, podsticati i ohrabrivati mnoge stvaraoce da se predstavljaju na našoj stranici.

ŽENE S INVALIDITETOM – OD BESPOMOĆNOSTI DO SNAGE

Na jednom kongresu.

Lepa žena, visoka, bujne crne kose, bele kože i crnih očiju, sedi malo podalje od mene i privlači moj pogled. Ali to lepo lice, pravilno i mirno, ima nečeg odsutnog i mrtvog, na njemu je pečat neke velike brige koja čoveka obuzima celog. Ma koliko da sam ga posmatrao, nisam mogao da uhvatim na njemu ni zračak onog sjaja koji se inače uvek javlja na licima tako lepih žena. — Kad se digla, video sam da joj je desna noga amputirana i da hoda odupirući se o kratku štaku, mršteći se jedva primetno od bola pri svakom koraku. Pomerio sam se kao od udarca. I gledajući je kako, hramljući, odlazi na jednoj, levoj, savršeno vajanoj nozi, i na mene je naišao deo one brižnosti.

Pariz 1949.

Ivo Andrić, Znakovi pored puta

Ulica je bila siva i blatnjava tog marta kao da ni vrijeme nije znalo šta hoće – sivo, umorno, sa upornim iglicama kiše. Na trotoaru, sa rukskom na koljenima, pažljivo je gurala svoja kolica preko neravnina trotoara osluškujući zvuk guma i odlomke razgovora rijetkih prolaznika. Davno je naučila da ne primjećuje njihove poglede. Kao uljezi su je odmjeravali, lomili napola, izvrtali njen život u ogledalima nerazumijevanja. Imala je 34 godine, dvije mačke, strast prema arhitekturi i alergiju na nepravdu. Istina, bila je žena koja je mogla nacrtati zgradu koja bi stajala sto godina, ali ipak nije mogla pronaći ulaz u zgradu bez stepenika. Od tog jutra je njeno tijelo, nesavršeno po njihovim mjerilima, za nju postalo hram — mjesto gdje je ljubav rasla tiho kao cvijet ispod snijega.

San o djetetu nije bio hir, nije bio bijeg. Bio je zov, dubok i stariji od nje same. Nije željela dokazivati ništa, nikome. Samo je htjela ono što pripada svakom biću koje umije da voli: pravo da stvori život, da ga zagri, da ga vodi kroz svijet koji je nju zaboravio da primi otvorenih ruku. I toga je dana, dok je izlazila iz ginekološke ambulante, osjetila da svijet treba da se prilagodi njoj – a ne obrnuto. „Ti ne možeš znati koliko si snažna dok ti snaga ne bude jedina opcija“, odzvanjalo joj je u mislima.

Zapravo joj je ta ista rečenica udarala u sljepoočnice kada je prije tri godine odlučila da se prijavi na novoraspisani konkurs za dopunsko arhitektonsko uređenje grada. Nije voljela birokratiju, a ni političare. Ni previše obećanja, a premalo akcije, a ona nije imala namjeru da mijenja cio svijet. Samo prilaze važnijim

ustanovama i zgradama u kojima žive OSI, možda i onaj polomljeni trotoar ispred svake gradske apoteke. I možda još nekoliko stvari...

I tog jutra, dok je stajala ispred opštinske zgrade, čekajući da joj čuvar otvori bočni ulaz jer prednji i dalje ima samo pristup preko devet stepenica, poluglasno je izgovorila:

„Zašto uvijek nekoga treba da čekam?“

I baš tada, čula je glas iza sebe:

„Zato što oni čekaju da neko kao ti ne podigne glas.“

Okrenula se. Visok, nespretn, s rancem prepunim papira i tragovima grafita na rukavima. Naočare koje stalno skliznu s nosa. Osmijeh koji nije ni sažaljiv ni uobražen. Samo znatiželjan.

„Nikola. Volonter. Imam sličan problem sa birokratijom, iako hodam.“

Taj susret se nije tu završio. Počeli su da ispijaju kafe na klupi iza biblioteke jer nijedan kafić nije imao adekvatan prilaz za osobe sa invaliditetom, niti pristojnu tišinu. Pričali su o svemu – o urbanizmu, sistemskoj nepravdi, glupostima u lokalnim medijima... Iako je u početku bila rezervisana, primijetila je da je Nikola posmatra pogledom koji nije bježao. U njegovom društvu osjećala je da je posebna, i to ne samo zato što koristi kolica. Rekao joj je jednom da je posebna jer umije da upravlja stvarima koje nijesu skrojene po njenoj mjeri. I da ostavlja čvrste tragove svuda kuda se kreće. Nikada do tada nije čula nešto tako lijepo o sebi.

Ali Nikola je već tri mjeseca na specijalizaciji. Na drugom kraju svijeta. Nije joj se javljao dani, a i kad god se čuju, izgleda umorno, daleko. Ne pokušava više da je nasmije i ne govori o zajedničkim planovima.

Kao da govori o sasvim običnoj vijesti, saopštila je roditeljima da će postati majka. Glas joj je bio miran, skoro tih, ali iznutra je gorjela. Naravno, majka je zaplakala. I potom začutala. Od šoka, od straha, od brige, od neke teške neizvjesnosti? Zastala je negdje između daha i riječi puštajući ćutanje da govori umjesto nje. Otac je dugo ćutao i gledao kroz prozor kao da će mu ulica dati odgovore koje nije imao snage da potraži u sebi. Ta ju je roditeljska tišina fizički boljela. Jer, uvijek je do sada imala njihovu podršku. Bili su joj vjetar u leđa kad zastane, ruke koje je podižu kada padne. Uvijek... Do sada.

Otkud sad ta sumnja u nju, u njene sposobnosti? Otkud sad ta provalija između njih? Neizgovorena pitanja glasnije su odzvanjala od izgovorenih. Glasnije i onih od onih koja su šaputali zidovi dok je izlazila iz ginekološke ambulante. Glasnije i od oštrog uboda glasa doktorke, koja je, obarajući pogled, upitala: „Da li ste svjesni koliko će biti teško odgajati dijete u vašem stanju?“ Sjetila se da joj je za trenutak bilo žao što nema neku skrivenu ciglu u kolicima da je baci u bilbord koji je sa ulice gledao u nju sa natpisom:

„Jednaka prava za sve!“

U njoj se nešto prelomilo. Ne tuga. Ne ni bijes. Nego jasna, nepopustljiva odlučnost. Jer ako će dijete dolaziti na svijet kroz zidove tišine i stida, onda će ona biti ta koja će zidove rušiti. I to — redom. Jedan po jedan. Rekla im je tiho, ali odlučno, da je ona već donijela odluku. Sama. I to baš onako kako su je oni učili, možda ne znajući da će do kraja zaista poslušati tu lekciju: da niko, ama baš niko, ne određuje njene granice osim nje same. Nijesu je učili da se uklapa u šablone. Učili su je da gradi svoje svjetove — šire, svjetlije, u koje će drugi poželjeti da uđu. Svjetove u kojima je moguće disati bez poniženja i straha. Naučili su je da koristi oružje koje je nekad bilo protiv nje: stereotipe, predrasude, tišinu. Da ih preobrazi u štit. Da ne bira prostore kuće, kuhinje, sjenke — već prostore borbe, znanja, odlučivanja. One prostore za koje su godinama tvrdili da pripadaju samo muškarcima. A ona ih je, korak po korak, osvajala. Sjećala se onih večeri kada su čitali o Milevi Marić, o Rozi Luksemburg i Rozi Mej Bilingherst, o Helen Keler. Toliko puta je šaputala njihove riječi kao svete zapise. Kasnije su to bili manifesti — o pravima žena, o pravima djevojaka s invaliditetom. Znala je napamet djelove Konvencije UN, recitovala ih je s istom strašću sa kojom drugi govore stihove. Otac je jednom rekao, gotovo s ponosom, da je i slavna odiva iz kuće Petrovića Njegoša bila – žena s invaliditetom. Bio je to njegov mig, možda nesvjestan, ali važan.

Ali znala je ona — i te kako je znala — da se tijela ne rađaju kao „druga“. Društvo ih takvima pravi. Pol, rasa, seksualnost, invaliditet – svi ti identiteti su pretvarani u „odstupanja“, u margine. A njeno tijelo bilo je višestruko udaljeno od standarda. Bila je drugi Drugi, dvostruko izgnana. Žena. Žena s invaliditetom. Kao da ženstvenost sama po sebi nije već smatrana greškom i slabošću, pa još kad se spoji s vidljivom ranjivošću — šta ostaje? Nevidljivost?

Onda je začula glas u sebi, jasan i oštar kao podgorički sjever: britanska sifražetkinja i aktivistkinja za prava žena. I znala je — mora promijeniti svoj svijet, a to će sada učiniti svojim tijelom. Ne uprkos svom tijelu, nego upravo njime. Tim tijelom koje je drugačije, ali moćno. Tijelom koje ne traži sažaljenje, nego prostor. Poštovanje. Pravo. Sjetila se Džesike Kvin, koja je izgubila nogu pa trčala maratone. Viktorije Modeste, umjetnice i manekenke, koja je protezu pretvorila u umjetničko oružje. Ejmi Malins, koja je sa deset pari različitih nogu birala visinu, identitet, izgled — birala sebe.

Učili su je da bude vidljiva. I bila je. Svuda. U školi, na ulici, u javnosti. Ali u toj vidljivosti jedno su zaboravili: njene tjelesne potrebe, njenu ženstvenost. Kao da je bila neka sjenka — bez pola, bez želja, bez mogućnosti da voli, da želi, da rodi. Kao da biti osoba s invaliditetom znači biti izvan života, izvan čula, izvan žudnje. A ona je osjećala — u svakom dahu, svakim nervom — da nosi dušu prepunu želja, snova, čežnji. Da ima tijelo koje želi biti voljeno, da ima utrobu koja može donijeti novi život. Društvo je krivo jer je ograničenjima, zabranama i predrasudama ugušilo to pravo. Oskrnjavljeno je njeno pravo na čulnost, na

Poetske vertikale

MLADI STVARAOCI OSNOVNE ŠKOLE „MILORAD MUSA BUZAN“, PODGORICA

Iz učeničkih bilježnica u stranice uspjeha

intimu, na majčinstvo. A možda je porodici bilo prosto svega previše. Možda nijesu mogli da podnesu još jedan sloj njenog identiteta: neudata majka? Zidovi su se približavali, sužavali se kao kliješta. Falilo joj je vazduha. Onda se otac iznenada okrenuo: „Dok smo živi, nikada ti ništa neće faliti. Ni djetetu.“

I tada je osjetila snagu. Ne onu što para oblake. Već onu što se razliva tiho, kao voda. Kroz disanje. Pogled. Srce.

Izašla je na ulicu okupanu svijetlom. Grad je disao večernjom toplinom, a izlozi su u svom raskošnom sjaju odbijali mrak. Svuda oko nje titrala je zlatna svjetlost, ali ona je slušala ono što je dolazilo iznutra. Osluškivala je svoje tijelo, pažljivo, s poštovanjem. Nije više bilo samo oklop — postalo je njen saveznik. Možda se ništa na njemu nije promijenilo, ali se u njoj sve promijenilo. Osjećaj drugačijeg pripadanja, savez sa sobom. Snaga koja ne izvire iz pobune, već iz prihvatanja. Položila je dlan na stomak — nježno, kao da dodiruje molitvu: Ti si moja snaga i štit moj... Ti si moj znak pored puta.

Osjetila je da joj se osmijeh samovoljno razliva licem. Ušla je u knjižaru kao neko ko zna šta traži, a ipak pristaje na iznenađenja. Između precizno poređanih korica knjiga, kao da je samo nju čekala, iskočila je Odri Lord, Iz zemlje gdje drugi ljudi žive. Srce joj je lagano zatreptalo — prepoznala je riječ kao znak, kao potvrdu da nije sama.

Kasnije je, s ruksakom punim hrane za mačke, stala pred izlog. Crvene cipele sa vrtoglavo visokom potpeticom stajale su kao znak neke neizgovorene pobune. Pogledala ih je s osmijehom, prisjećajući se atraktivne spoljašnjosti Barbare Vaksman Fidučija. Kupiće ih. Nije ih morala nositi. Nije ih morala ni doživljavati na način na koji društvo to očekuje. Jer, za nju su bile simbol. Sloboda u koži i boji. Još jedno pravo na izbor.

Dok je izlazila iz prodavnice, zazvonio je telefon. Ekran je zatreptao poznatim imenom: Nikola.

„Upravo sam stigao. Jedva čekam da te vidim. Gdje si?“ — zazvonio je njegov glas.

„Na mjestu gdje sve tek počinje“, rekla je dok je u krilu držala kutiju s crvenim cipelama.

Teodora Janković, IV E-1
Gimnazija „Slobodan Škerović“ –
Podgorica
(Mentorka Sonja Šaković)

Rad je osvojio 1. mjesto na konkursu za najbolju kratku priču o osobama s invaliditetom čiji je pokrovitelj Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada

RIJEČ ŠKOLE

Biti pjesnik je najljepše junaštvo. Objaviti zbirku sa četrnaest godina, divljenje je budnosti i daru. Naša učenica Katarina Radović upravo je to učinila.

Dobitnica velikog broja međunarodnih, državnih i opštinskih priznanja i nagrada za poeziju. Pohvaljena i podržana s razlogom od svojih učitelja, nastavnika i pedagoških radnika za pjesme koje su se rađale i tokom boravka u školi „Milorad Musa Burzan“, ne samo u njenom domu.

Od trećeg razreda, kada je i zaboravila da je poslata pjesma na konkurs pa je i iznenadila prva osvojena nagrada, do danas – kad ih je objedinila u čudesnu zbirku „Sanjalište“.

Izvanredna postignuća u školi, uporedo s pisanjem, čine je izuzetnom.

Sve ovo nas je osnažilo da knjigu poezije najtoplije preporučimo za štampanje i objavljivanje jer je interesantna i nadahnutu, i donijeće živahno čitalačko zadovoljstvo, sve rjeđe u životima našim.

Kao škola, pronosimo glas o njenom daru, za nas ne postoji ništa preče.

S ljubavlju i odgovornošću prema čudesnoj darovitosti, dragoj našoj Katarini punog srca čestitamo.

Iz zbirke Sanjalište Katarine Radović:

Gospodine Egziperi, srela sam Malog princa

Zaneseni pilot, meteorski sanjar zvjezdane prašine
Antoan, lični Ružin pjesnik, mliječnih puteva pisac
Tkalac je univerzuma poezije tišine
Kojim odvažno plove Mali princ i Lisac

Pramenove magle upliće u sunčeve zrake
Pusta polja mjesečevog hlada preplavi izvorima topline
Sve procvjeta ispod njegovog pera, riječima raspline oblake
Pomjeraju se male stidljive planete pod naletima te raskošne siline

Opjevati beskrajnu tamu i dati joj boju
Ukrotiti vijugavo zlo mudre zmije što u svemu drijema
Crvenom jedrinom dati život i zadnjem kutku svemira u prisoju
Dati glas životu, životinji i cvijetu, da ni zadnja travka ne ostane nijema...

To ste mogli samo Vi, dragi Antoane
I moram Vam zato otkriti jednu staru tajnu
Kako mi je ono prepoznato srcem obasjalo dane
I otkrilo suštine i istine onu stranu sjajnu
Da se dobrotom može rascvjetati pusta golet
Da može pustinjom poteći rijeka snova
Da iz grube stijene može rasti veliki nježni svijet
Da se iz praznine mogu roditi raskoši prostranstva nova

Otkako znam slova Princa i Lisca sretnem često
U samoći, polusnu i pred polijetanje
Tragam za orbitama svjetlosti i smisla
Tražeći pod suncem svoje obasjano mjesto
Za cvjetanje

Oči moje majke

Majka me gleda kao neko čudo
Oči joj pjevaju da me voli ludo
Ne mora da tepa, ni riječ da izusti
Pogledom me grli čvrsto
Nikad neće da me pusti

Majka me posmatra kao vasionu
Pogledom širim od beskrajne ravnice
Osmijehom me ljubi, obasjava lice
Od te neopisive ljubavi
Jezdim u ogromnom balonu od sapunice
Zadirkujem ptice, leptire i svice
I rastem do raskošne zvijezde Danice

Majka me nekad posmatra sa strepnjom
Krijući, tajeći, ispod oka
Kada misli da ne gledam
Vidi me umornu, posle neke izgubljene bitke
Stariju, razočaranu, možda naviklu na gubitke
Prene se kad je zagrlim i kažem
Ista sam kao ti
Nikad neću da se predam

Gleda me mama i kad je ljuta
Tada joj pogled uopšte ne luta
Gleda me pravo u oči strogo
Da vidi je li mi sve jasno
Prije nego bude kasno
Sreća, pa to ne traje mnogo
Sreća, pa ne traje više od minuta

Gleda me očima djevojčice
Gleda me očima vučice
Gleda me očima cijelog svijeta
Gleda me očima odraslog djeteta
Dok cvjetam, dok listam
Dok letim, dok blistam
Kad se spotaknem i razljutim
Kad se uzdignem i naslutim
Da se ta suza u uglu njenog oka
Što magli pogled i bistri srce
Zove radosnica ponosnica

OSNOVNE ŠKOLE OBILJEŽILE MEĐUNARODNI DAN PISMENOSTI

KLJUČ ZA ZNANJE, RAZVOJ I BOLJE RAZUMIJEVANJE SVIJETA

• Organizovani okrugli stolovi, kreativne radionice, gostovanje književnika...

U osnovnim školama u Crnoj Gori Međunarodni dan pismenosti obilježen je raznovrsnim aktivnostima koje su podstakle učenike na razmišljanje o značaju pismenosti i ukazale da je ona ključ za znanje, razvoj i bolje razumijevanje svijeta.

U OŠ „Radoje Čizmović“ u Ozrinićima organizovan je u saradnji sa Centrom za stručno obrazovanje okrugli sto za nastavnike i polaznike osnovne škole za odrasle.

Tokom diskusije, učesnici su razgovarali sa Ljiljanom Garić i Milicom Jaramaz iz Centra za stručno obrazovanje o prednostima programa obrazovanja odraslih, kao i o mogućnostima za njegovu unapređenje.

Na važnost obrazovanja ukazali su nekadašnji i sadašnji polaznici osnovne škole, naglašavajući veliki značaj koji taj program ima za njihov lični i profesionalni razvoj.

Okrugli sto je nesumnjivo podstakao na razmišljanje o nužnosti cjeloživotnog učenja, čija je svrha podsticanje kontinuiranog rasta i razvoja pojedinca tokom cijelog života i razvijanje svijesti ljudi o tome.

U OŠ „Milića Nikčević“ u Nikšiću učenici starijih razreda upoznati su sa pojmom pismenosti i njenim značajem. Djeca su takođe ukrašavala slova našeg pisma, koristeći različite materijale i tehnike.

U okviru obilježavanja ovog dana uručene su dječje knjige i društvene

Foto: OŠ „Milića Nikčević“

igre područnom odjeljenju OŠ „Dušan Bojović“ koje su prikupljene u akciji „Nije pitanje počinjemo sa čitanjem“, a započeta je u okviru projekta Dana dobrih djela.

PODSTICANJE RADOZNALOSTI

U OŠ „Radojica Perović“ u Podgorici upriličeno je više aktivnosti. Pored ostalog, učenici VIII-2, VIII-3 i VIII-5 odjeljenja izvlačili su listice na kojima su se nalazile misli poznatih svjetskih naučnika, filozofa, književnika i državnika o pismenosti, obrazovanju, vremenu i drugim univerzalnim pojmovima. Razgovor i zajednička razmišljanja podstakli su ih da prepoznaju značaj znanja i obrazovanja, ali i da kroz igru i druženje razvijaju vlastitu radoznalost i kreativnost u cilju sopstvenog razvijanja i osiguranja egzistencije. Ovom aktivnošću koordinirala je nastavnica

Crnogorskog srpskog, bosanskog i hrvatskog jezika i književnosti Milica Šćepanović.

Uz podršku profesorice Crnogorskog srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti Marije Radunović, đaci VI-1 odjeljenja iznosili su kroz interaktivan pristup stavove o tome šta znači biti pismen. Oni su tom prilikom rješavali asocijacije, kazivali stihove iz pjesme i navodili omiljene riječi.

Gost učenika IV razreda bio je pjesnik Slobodan Zoran Obradović, koji je učenicima čitao svoje stihove i poklonio knjige.

Učenici II-a odjeljenja Osnovne škole „Ilija Kišić“ iz Zelenike istraživali su značaj pismenosti kroz igru i kreativne aktivnosti koje su osmislili učitelj Goran Drobniak i asistentkinja Nika Niković,

Koristeći tehniku slovne slagalice, djeca su slagala riječ „pismenost“ što ih je podstaklo na dalja istraživanja.

Kroz kratku prezentaciju „Nismo jedini“ djeca su saznala da se Međunarodni dan pismenosti obilježava u mnogim državama svijeta uz slogane poput: „Pismenost i mir“, „Pismenost i zdravlje“, „Pismenost i obrazovanje“... Inspirisani time učenici osmislili su svoju parolu „Pismenost i napredak“.

ENTUZIJAZAM I KREATIVNOST

U OŠ „Jovan Gnjatović“ u Vračevini organizovane su aktivnosti koje su podsticale učenike da razmišljaju o pravopisu i njegovoj ulozi u svakodnevnom životu školovanju, budućem zanimanju, ali i međusobnom razumijevanju i komunikaciji.

Kroz igru, razgovor i zajednički rad djeca su pokazala da pismenost nije samo vještina, već i put ka znanju, slobodi i razumijevanju svijeta oko nas.

Lj. V.

ZAVOD ZA UDŽBENIKE NA SAJMU KNJIGA U BANJALUCI

PREDSTAVLJENA VANUDŽBENIČKA LITERATURA

Na 30. međunarodnom sajmu knjige „Banja Luka 2025“ svoju produkciju predstavio je i Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica.

U sajamskom prostoru Sportskog centra „Borik“ posjetioci i ljubitelji knjige mogli su se upoznati sa izdavaštvom domaćih i inostranih izlagača. Organizovano je i više tematskih večeri u okviru kojih su se predstavili pisci i promovisali

nova izdanja. Zavod je ovom prilikom izložio javnosti svoju bogatu vanudžbeničku literaturu, koja sadrži veliki broj djela različitih žanrova i poetika.

„Mogućnost susreta sa izdavačima i poznatim književnicima sa naših prostora predstavlja odličnu priliku za interakciju i razmjenu utisaka o novostima na polju književnosti“, podsjećaju iz Zavoda.

N. N.

**LIST CRNOGORSKIH PROSVJETNIH, KULTURNIH I NAUČNIH RADNIKA
IZDAVAČ: ZAVOD ZA UDŽBENIKE I NASTAVNA SREDSTVA – PODGORICA**

UREĐUJE REDAKCIJSKI KOLEGIJUM: Ljiljana Vukoslavović, Olga Đuričković i Nikola Nikolić
Veb-sajt: www.zuns.me/prosvjetnirad • <https://www.facebook.com/prosvjetnirad>

UREDNIŠTVO: Ulica Balšića br. 4

Telefon: 020/231-254

E-mail: prosvjetnirad@t-com.me

Štampa: Štamparija „Ostojić“

Prosvjetni rad

Poetske vertikale

POETSKA BAŠTA UČENIKA PETOG RAZREDA OŠ NIKO MARAŠ, ZETA

MOJI PETACI

U RAZREDU MOM,
ŠARENOM I VESELOM,
SVAKI UČENIK JE
SA POSEBNIM PEČATOM.

ISKRA, NJEŽNA,
RECITUJE S LAKOĆOM,
OSVAJA NAS STIHOM, GLASOM
I PJESMOM MOĆNOM.

LAZAR, BRZOPLET I NESTAŠAN,
VOĐA PRAVI,
ENERGIJOM SVOJOM,
RAZRED UVIJEK ZABAVI.

VLADIMIR, MATEMATIČAR,
BROJEVE VOLI,
LOGIKOM VJEŠTO I NE GRIJEŠI,
SVAKI ZADATAK RIJEŠI.

DIMITRIJE, MAŠTOVIT I DUHOVIT,
PRIČE STVARA,
U SVIJETU FANTAZIJE
NJEGOVA JE GLAVA.

HELENA JE VESELA,
U IGRI JE PRAVA DASA,
SA OSMIJEHOM ŠIROKIM,
RADOST DONOSI SVAKOG ČASA.

INES, NJEŽNA, KAO PJENA,
U UČENJU TEMELJNA,
A KADA JE KRIVA, SAMO ĆUTI,
ŠTO ME MALO LJUTI.

LUKA, LOGIČAR,
U UČENJU LOGIKU NE PRIMJENJUJE,
ALI ZATO NA FUDBALSKOM TERENU
SVOJ TALENAT POKAZUJE.

MATIJA, U ŠKOLI NIJE BAŠ NAJBOLJI,
FUDBAL MU JE STRAST,
OLAKO DAJE GOLOVE,
SVAKA MU ČAST.

MIA, PRAVEDNA I NENAMETLJIVA,
U ŠKOLI SE TRUDI,
POSVEĆENOŠĆU SVOJOM,
SVAKI ZADATAK PREBRODI.

MILICA, UVIJEK VESELA LICA,
SVOJOM POZITIVNOŠĆU,
SVOJOM ŠALOM,
RAZVEDRI NAM SRCA.

MILJANA JE POUZDANA,
DIREKTNA I PRAVEDNA,
SVESKA JOJ JE PREUREDNA,
A NA ČASU UVIJEK SPREMNA.

NOVAK JE LIJEN,
OD KNJIGE GA BOLI GLAVA,
FUDBAL MU JE LJUBAV PRVA,
SPORT MU JE JAČA STRANA.

TAMARA, NJEŽNA,
ZA SITNICU SUZE LIJE,
UMJETNICA PRAVA,
EMOCIJE KROZ UMJETNOST KRIJE.

ANASTASIJA, TIHA I MIRNA,
UČI REDOVNO,
TREMA JE ČESTO BLOKIRA,
ALI UPORNOŠĆU I SA PUNO RADA,
SVAKI IZAZOV SAVLADA.

IIRINA JE NJEŽNA,
RECITUJE I GLUMI SJAJNO,
SASTAVE LIJEPE STVARA,
TALENTOM NAS INSPIRIŠE TRAJNO.

TEODORA, TIHA I STIDNA,
UPORNA JE JAKO,
SAMO JE ČESTO TREMA HVATA,
ALI NE ODUSTAJE LAKO.

MOJI DRAGI UČENICI,
NEK SU VAM UVIJEK VESELA LICA,
BUDITE LJUDI, OSTANITE DJECA,
VOLI VAS VAŠA UČITELJICA.

VESNA RAŠKOVIĆ
Učiteljica u OŠ „Niko Maraš“, Zeta

PROLJEĆE

Zima se ne predaje,
Al' kofere sprema,
Stiglo je proljeće,
Tu dileme nema.

Cvrkut ptica,
Dušu nam razgali,
Proljeću se raduju,
I veliki i mali.

Pčele zuje,
Med sakupljaju,
Sunce zrake pruža,
Obdanica je duža.

Uživamo, gledamo,
cvijeće i drveće,
Igrajte se, djeco,
Stiglo je proljeće!

Miljana Maraš,
OŠ „Niko Maraš“, Zeta

LJETO

Kad proljeće prođe,
kad sve procvjeta,
stiže toplo ljeto,
radost svakog djeteta.

Ljeti škola spava,
zatvore se knjige,
tada djeca ostave
sve đačke brige.

Dani dugi, topli,
kao da su od zlata,
svuda su otvoreni
prozori i vrata.

Ljeto je prilika,
za putovanja daleka,
ali, ja daleko ne putujem,
mamu i mene Kotor čeka.

Ines Maraš,
OŠ „Niko Maraš“, Zeta

JESEN

Stigla je jesen, sve je šareno,
svuda je voće rumeno.

Raznobojno lišće je palo,
malog ježa je obradovalo.

Tmurni oblaci najavljuju kiše,
u kuhinji zimnica miriše.

Jesen je hladna i kišovita, znaj,
toplím danima je došao kraj.

Iskra Klikovac,
OŠ „Niko Maraš“, Zeta

ZIMA

Došla zima u mom kraju,
poziva djecu da se igraju,
padaju bijele pahuljice,
ozareno svima lice.

Vesela djeca
pripremaju sanke i skije,
izvode zimske čarolije,
grudve valjaju,
Snješka ukrašavaju.

Teodora Šoć,
OŠ „Niko Maraš“, Zeta

